

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' לך • א' - ח' מרחשון

תשפ"ג • שנה כ"ג • גליון ג (תתשנ"ה)

יום שלישי פר' נח א' דר"ח מרחשון

בתפילת שחרית התפלל מרן שליט"א הלל לפני העמוד, ועלה רביעי לתורה. אחר התפילה נערך שמחת הברית לכן הר"ר אליעזר זלמנוביץ מקרית צאנז טבריה (ב"ר אברהם מצפת עיה"ק, וח"ר גדליה שלום ארנפלד מפעיה"ק).

בצהרים הגיע לביקור בקו"פ הגאון רבי שמואל זקס שליט"א מראשי ישיבת סלבודקא, לרגל שמחת נישואי בתו תחי', וזהו תוכן השיחה: הגר"ש זקס: רצוני למסור פר"ש מבנו של מרן שליט"א, אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, שביקר בחול המועד אצל הגאון הגדול רבי דוב לנדא שליט"א ראש ישיבת סלבודקה. הייתי שם, והיה באמת שמחת יו"ט... הם פלפלו עם 'שטיקל דברי חיים'... מרן שליט"א: הרי הגר"ד מקורו מחסידים... הגר"ש זקס: לא מבית צאנז... מרן שליט"א: התורה אחת היא... התורה מאחדת את כלל ישראל.

הגר"ש זקס: אלו ואלו דברי אלקים חיים. מרן שליט"א: סיפר לי הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א על רבו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שכאשר הזכיר רבי חיים "רבי" סתם ידעו שכוונתו למרן הדברי חיים. הוא ידע את הספר דברי חיים בע"פ ישר והפוך, ובשיעוריו הזכיר כמה פעמים מדבריו הק'. עוד סיפר, שהגר"ח אמר שאם קורה לו שאינו מספיק להכין שיעור, הוא מעיין בדברי חיים וכך יש לו מה לומר... וזה רבותא כי הדברי חיים נכתב בקיצור ובלשון קשה. הגר"ש זקס: מרן הדברי חיים היה חתנו של הברוך טעם. מרן שליט"א: מרן הדברי חיים אכל אצלו קעסט משך כשנה, ולמד אז עמו 'רוב סוגיות הש"ס'. הוא גם כתב הערות על הברוך טעם. הגר"ש זקס: הגר"ד לנדא שליט"א הוא בקיא גדול בין השאר גם בכתבי הברוך טעם... 'דברי חיים' הוא לימוד קשה... מרן שליט"א: הגאון השואל ומשיב זצ"ל אמר כבר, שבשו"ת דברי חיים צריכים ללמוד כמו שלומדים ראשון... הגר"ש זקס: ורק מי שמתייגע על ראשונים מבין זאת...

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

שלם על דברי חיים.

² ראה מש"כ מרן הדברי חיים בהקדמה לספר ברוך טעם: ובהיותי בר שבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח זצללה"ה הרב הגאון מופת הדור מוהרב"פ זללה"ה, ומאוד נמצאתי לחן בעיניו, וידו לא אז ממני, ולערך שנה א' הייתי אתו למדני כמעט רוב הש"ס עם הראשונים, וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפולו, והילדות אשר בי העיז פני בפני רבי ליקח הרשות לשוב לביתי, הגם שהי' נגד רצונו כע"ז נתרצה לזה, ואחר כן שבתי אליו עוד לכמה ימים, ומסר לי כמה פלפולים ודרך הלימוד, מפיו יקרא לי ואני כותב על הספר, ופקד עלי לשאול אותו תמיד ספקותי, וכן עשיתי בבואי לביתי, את אשר מצאה ידי הצעתי לפניו, ובאהבה גדולה השיבני ויורני דרך הישר וכו'.

וראה בתשו' דברי חיים (ח"א חו"מ סי' כ"ג): אם כי אני זעירא דחברי' קבלתי ממו"ח זלה"ה שהיה גאון עולם, ומהגאון בעמ"ח ים התלמוד, והם סמכוני להורות ולדון כאשר היה אתי בכתובים, אשר ידוע שהם קבלו איש מפי איש עד רש"י ז"ל כידוע לכל, ורש"י ידוע שקיבל איש מפי איש עד מרע"ה מכבואר ביוחסין, עיי"ש.

^א ראה מה שסיפר הגרא"י שלזינגר שליט"א גאב"ד גענף למרן שליט"א (בצילא דמהימנותא, שלח תש"ע): אני למדתי בחברון אצל הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל והיה לנו חבורה על זרעים אצל הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ואצל רבי חיים זצ"ל כשאמר סתם רבי ידענו שכוונתו למרן הדברי חיים'. הוא ידע את הספר דברי חיים בע"פ ישר והפוך... כשאני אומר שיחה בישיבה ליטאית ואני רוצה להזכיר איזה ווארט חסידי מהנועם אלימלך וכיוצ"ב, אזי אני מקדים להם כי הנה מרבי חיים שמואלביץ זצ"ל אתם בודאי אווזים, והוא כשהיה אומר סתם רבי התכוון למרן הד"ח מצאנז ז"ע, והוא אמר שבאם היה כוחו היה עושה חיבור על הנועם אלימלך כמו שהב"י עשה על הארבעה טורים, וכעת תשמעו ווארט מהנועם אלימלך... וראה בגליון בצילא דמהימנותא (ואתחנן תשע"ו) מה שסיפר הגאון רבי בנימין פינקל שליט"א למרן שליט"א: אבינו (הגר"ר אריה) זצ"ל היה דבוק מאד ברבו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, והוא אמר דרבו בלימוד היה הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, רבו במוסר היה הגאון רבי ירוחם זצ"ל, ופעמים כשהזכיר ממרן הדברי חיים גם היה קורא לו 'רבי'... פעם הוא מסר שיעור

מרן שליט"א: דהיינו שצריכים לדעת שבכל אות טמון משהו.

*

הגר"ש זקס: אני מחתן אי"ה את בתי הצעירה... איני רוצה להתבטא 'האחרונה'...

מרן שליט"א: יהודי אינו מסיים עם בניו ובנותיו, הוא ממשיך הלאה בעז"ה עם הנכדים...

חותני זצ"ל היה אומר, שבתורה מצינו (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך, ואם כן הלימוד עם הנכדים הוא חיוב מן התורה, ולזה צריכים להוסיף הידור מצוה והוא ללמוד עם הנינים...

הגר"ש זקס: החתן יש לו 'ליטווישע יחוס'... הוא קרוב שלנו כי הוא גם צאצא של ה'אלטער' מסלבודקא, מראשי ישיבת מיר ושל המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל. גם ממש מתנה מן השמים שהוא גם קצת 'צאנזע חסיד' כי זכה לסיים ש"ס, אבל אינו עושה עסק מזה...

מרן שליט"א: תורה מחזרת על אכסניה שלה... אני אומר תמיד, 'די תורה האט נישט פושט רגל געווען'... עם כל ירידת הדורות רואים ריבוי תורה לאין שיעור.

הגר"ש זקס: זה נהיה יותר ויותר... אם כי איני יודע אם באיכות...

מרן שליט"א: יש ריבוי גדול מאד בכמות... וגם

האיכות לפי הדור הוא נפלא מאד. הגר"י ענגיל זצ"ל דן בזה (לקח טוב, כלל טו) שלפעמים הכמות יכול להכריע את האיכות. אולי עכשיו רצון ה' הוא שיהיה כמות אף שחסר באיכות.

הגר"ש זקס: בישיבת סלבודקא בליטא היה אחד המשגיחים אומר, שאכן לא זכינו בדורנו שיהיה לנו "רבי עקיבא אייגר", אבל כל מאות הבחורים יחדיו הם כרבי עקיבא אייגר...

מרן שליט"א: ממלחמתו הגדולה של השטן נגד לומדי התורה, רואים שיש להם חשיבות גדולה.

הגר"ש זקס: עם כל הגזירות והרדיפות נפתחים עוד ישיבות ועוד כוללים.

מרן שליט"א: זה למעלה מדרך הטבע...

הגר"ש זקס: הציבור גדול ומתרבה ב"ה, וצריכים עוד ועוד מוסדות...

מרן שליט"א: היא שעמדה לנו, בזכות התורה אנו חיים וקיימים.

*

הגר"ש זקס: שמעתי בסוכות זו עובדא, 'א חסידישע מעשה' על הגאון רבי חיים בריסקער זצ"ל...

מרן שליט"א: היה קשר מיוחד בין בריסק לבית צאנז ושינאווא כידוע... הרה"ק משינאווא זי"ע הגיע פעם לבריסק בשביל איזה פרשה של עגונה, והגאון הבית

קופסת הטבק שקיבל כדורון דרשה, לידע שערכו "קידוש לבנה" קודם חופתו, ולהיזכר בצבעה של גלימת המשי שאחיה של הכלה לבש ביום חתונתם. אפילו על מה שוחח עם רעייתו ועם חותנו בליל החופה ידע לספר. כן, שלא היה עוד מקום להטיל ספק בזהותו. יהוה ואל וכן, הורה הרה"ק מקאמינקא לנהוג בו כבוד, אך להשגיח עליו שלא יעלם בשנית, ולראות שלא ייצא מקרעניץ. הוא אף מיהר להודיע למחותנו בשידלובצא שבנו נמצא, חי ובריא, וכי הוא שוהה אצלו בקרעניץ.

רבי צמח משידלובצא מיהר ובא לקרעניץ לפגוש את בנו, אבל כשפגש בו לא נפל על צווארו. הוא הביט בו והודיע שאינו מזהה אותו כבנו... לא זו בלבד, אלא שהוסיף לטעון כי על פי מראהו אין זה בנו. יהוה ואל וכן, ישנם סימנים המוכיחים בוודאות שהאדם הלזה איננו בנו, שכן לבנו משה חיים היו קרחות קטנות בראשו סמוך למצחו, וזה שלפנינו - שערו מגודל באותן מקומות. שמענו ששערו של אדם נושר והוא מתקרח, אך לא שבהתבגרותו יתווספו לו שערות. ועוד, פניו של משה חיים בנו היו חלקות, ואילו פניו של העומד לפניו מלאות שקערוריות וחטטין...

שאלו את בעל הדבר בעצמו על החטטין שבפניו, והוא אמר שהנה אמת נכון הדבר, שכשנטש את ביתו והלך לנדוד היו פניו חלקות, אלא שבמהלך הנדודים חלה במחלת האבעבועות ואושפז בבית חולים יהודי, ושקערוריות אלו הם סימנים שנותרו בפניו מהמחלה. כששאלוהו היכן היה מאושפז, החל לגמגם בלשונו. פעם השיב שבבית החולים בבריסק שבליטא, ופעם אמר שבעיר ביאליסטוק... מצד שני היה לרבי צמח סימן שהעומד ממולו הוא אכן בנו, שכן לבנו היה חתך במקום מסוים בידו השמאלית שנתהווה ממכה שקיבל בילדותו, ובידו השמאלית של אדם זה נמצא אכן חתך במקום המיועד...

בינתיים, באו אנשים נוספים שהכירו בטביעת עין שהעומד לפניו הוא אכן משה חיים משידלובצא, ואף הוא בעצמו טען כך בלהט רב. אחד מן המכירים טען שהוא מכירו בוודאות כמשה חיים, אלא שחוטמו נתעבה קצת, ועדים אחרים אמרו שדווקא מחוטמו הם מכירים אותו כמשה חיים... היה גם עד אחד שטען "ג"כ שהוא מכירו בוודאות כמשה חיים, אלא שכל גופו נתרחב מעת שהכירו.

אלא שלפתע הגיעו יהודים ממחוזות אחרים, שזיהו אותו ואמרו כי לא משה חיים הוא זה אלא "יאשע קאלב" מהעיר קראסיבראד הסמוכה לטומשוב, שנשא שם אשה וגירשה.

¹ היה זה בשנות התר"מ, בגין פרשת עגונה שהסעירה בשעתו את העולם היהודי, כאשר לשם התרת העגונה נסע הרה"ק משינאווא לבריסק.

ונציין פרטי העובדא (מתוך הספר רביה"ק משינאווא ועוד ספרים וקונטרסים): כשהיו פעם בצאנז הרה"ק רבי צמח משידלובצא זי"ע והרה"ק רבי יהושע מקאמינקא זי"ע בצאנז, שידך הרה"ק משינאווא את בנו של רבי צמח, ר' משה חיים, עם מרת יענטא בתו של רבי יהושע. החתונה התקיימה בשנת תרכ"ח לערך, כשהחתן, רבי משה חיים, היה אז כבן ט"ו שנה. לאחר החתונה אכל ר' משה חיים מזונות על שולחן חותנו בקאמינקא, שם ישב על התורה ועל העבודה והתמיד בלימוד תורת הגולה והנסתר. כעבור יותר משנה פרש מאשתו ונסע לבית אביו בשידלובצא, שם ביקש ללמוד בפרישות. אביו דיבר על לבו שישוב לביתו לשהות עם משפחתו, עד שנענה להפצרותיו, אבל הודיע שבדרכו לקאמינקא יסור לצאנז, וישהה שם פרק זמן להתעלות בתורה בחסידות ובעבודת ה'. הוא הגיע אכן לצאנז ושהה שם זמן מה. עד שלפתע, ביום בהיר, נעלם ועקבותיו לא נודעו. החיפושים הנרחבים בכל האיזור, ובכל רחבי המדינה לא העלו דבר, ולמעלה מעשר שנים ישבה רעייתו במאסר ועגונותה, עד אשר התייאשה מן הסיכויים למצוא ביום מן הימים את בעל נעוריה ולהשתחרר מכבלי העיגון.

בקיץ שנת תרמ"ב פשטה פתאום שמועה מרעישה, שבין פושטי היד המחזרים על הפתחים בעיירות גאליציא זיהו את ר' משה חיים הנעדר. מיד קמו כמה מחסידי קאמינקא ויצאו להתחקות על עקבותיו ולאתרו. ואכן, לאחר חיפושים נמרצים וסריקות נרחבות, אותר האיש. הוא נראה אכן קבצן ופושט יד, לבוש קרעים ומוזנח, אבל לא היה שום ספק בלבם כי זהו האיש, חתנו של רבם. ליתר בטחון שאלוהו אם שמו משה חיים, והוא ענה בחיוב. מיד נטלוהו תחת חסותם, רחצוהו והלבשוהו בגדי כבוד, והובילוהו תחת שמירה מעולה אל רבם הגה"ק מקאמינקא, ששהה אז במרחצאות קרעניץ.

מובן שאברך שנעלם בגיל שבע עשרה ושב בגיל קרוב לשלושים, לאחר שנות סבל רב ותלאות חיים, משתנה במראהו ובגופו, אבל כשהרב מקאמינקא שאל אותו מי הוא ומה שמו, ענה ללא היסוס ששמו משה חיים, וכי הוא בנו של הרבי משידלובצא, והוא בעלה של האשה יענטא. הוא אף נתן סימנים מובהקים שלא הותירו שום ספק בדבר זהותו: רק הוא יכול היה לדעת היכן הניח את

יענקלע מפשעווארסק זצ"ל, שהיה קשר חזק בין בריסק לשינאווא...
מין שליט"א: בכלליות היה שם הערכה לבית צאנז.
הגר"ש זקס: המעשה שרציתי לספר הוא על הגר"ח,

הלוי זצ"ל קבלו בכבוד גדול מאד, ולא הניח לו אח"כ לנסוע לקובנא מחשש שלא יכירו די בערכו ולא יכבדוהו כראוי...
הגר"ש זקס: שמעתי פעם מכ"ק האדמו"ר רבי

כידוע היה הרה"ק משינאווא מיראי ההוראה ומעולם לא היה פוסק ללא להתעמק בתוך הענין בכל יכלתו, ועקב כך נמנע מלדון היתר בדבר. הוא נסע במיוחד אל הגאון רבי חיים אלעזר וואקס זצ"ל מקאליש, בעל "נפש חיה", ואף הטיל על אחד מזקני רבני גאליציה, ה"ה הגה"ק רבי אריה ליבוש רוזנפלד, אב"ד מאשציסק ואחיו של הרה"ק רבי שלום מקאמינקא, את המשימה לחקור ולברר בענין. רבי אריה ליבוש נכנס בעבי הקורה, גבה עדויות, חקר ודרש, דן בכל צדדי המקרה במיצי עומק הדין, והעלה שאיש זה הינו הבעל הנעלם, משה חיים, וכי האשה מותרת לדור עמו, ואם תקבל ממנו גט תהיה מותרת להינשא.

נכנסו עמו בדברים, עד שאכן הודה שהוא אישע קאלב מקראסניבראד ולא משה חיים, והוא סיפר פרטי פרטים מהייו בקראסניבראד, על כל דבר הנוגע למשפחתו שם - פרטים שרק אותו אישע בעצמו היה יכול לדעת. הוא אף מסר פרטים מדויקים על העיר קראסניבראד ותושביה.

ברם, רבי אריה ליבוש לא רצה להיות דן יחידי בענין סבוך ומפליא זה, ושיגר את תשובתו המנומקת לכמה מגדולי הדור. היו בהם אשר באין הוכחה ברורה שזהו בעלה נטו לאיסור, ביניהם הגאון מהרי"א איטינגא מלבוש (שו"ת מהרי"א הלוי, סימן כ'), וכן כמה מגאוני ליטא. גם אלו שחכנו להתיר, העלו את התמימות שיש ליישבן.

אכן נודע הדבר, אישע קאלב הוא, ולא משה חיים. אך לא - כשאלוהו האם הוא משה חיים, שוב ענה בחיוב, וסיפר בפירוט על ימי ילדותו בשידלובצא, ועל בית אביו ועל נסיעותיו לצאנז, כשהוא מספר הכל בדיוקנות מפליאה...

המכשול הגדול ביותר היה ענין החטטין שמצויים בפניו של האיש, ואשר לא היו בפניו של הבעל שנעלם, משה חיים. האיש אמנם טען שחלה במחלת האבעבועות ואושפז בבית החולים בבריסק או בביאליסטוק, אבל את זאת הרי היו יכולים לברר. הגאון בעל "בית יצחק" זצ"ל מלבוש מתנה את ההיתר "באם יתברר בק"ק בריסק שמשא חיים נחלה ונעשה בפניו הפאקן (חטטין), ועד שיקויים דבר זה - ידי מסולקות מההיתר, עד יערה השם רוח ממרום" (שו"ת "בית יצחק" אבהע"ז ח"א, סימן קלט-קמ). הגה"ק רבי שלמה ממונקאטש זי"ע, בעל "שם שלמה", חשש, כפי הנראה, שבבריסק הוא הופיע תחת שם שלישי... לכן הוא מייעץ (הובא בשו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סימן כה) "לאשר דרך כל הממונים בבית החולים בעיירות הגדולות לכתוב בס' כל החולים ושמותיהם ומחלותיהם, בכך יכתבו לבריסק ולביאליסטוק אודות זה, ואם יבא משם תשובה שנחלה שם איש יהודי צעיר לימים כזה במחלת הפאקן, אז יצאנו מהחשש הנזכר. ואם יבא משם תשובה שלא נחלה שם איש כזה בשנים כאלו במחלה ההוא - אז מן השמים ירחמו על האשה הזאת, ואני בדעתי הקטנה בל אוכל להתירה..."

פעם הודה שהוא משה חיים, ופעם שיכנע שהוא אישע קאלב. על כל שאלה ענה בדיוק רב, שאלות שרק בעל הדבר בעצמו יכול היה לענות עליהן. והעדים - סתרו אף הם אחד את רעהו, אלו אומרים שהוא אישע קאלב מקראסניבראד, ואלו מעידים כי הוא משה חיים משידלובצא.

גם הרה"ק משינאווא היה בדעה שיש לברר את הדבר במקורו, כלומר להטות לבריסק ולביאליסטוק שבליטא, ולחקור ולדרוש בספרי בתי הסוהלים ולחפש עדים. וכמנהגו ולא סמך על שמועות ולא שיגר מכתב, אלא קם ונסע, כשיש אומרים שנטל עמו את האברך דן כדי שלא יעלם שוב. יש אומרים שהרה"ק משינאווא החליט לנסוע לליטא בכדי לשכנע את הגדולים דשם להצטרף להיתר.

אם לא די בכך, הרי נמצא אדם אחד שהתגורר פעם משידלובצא והכיר שם את משה חיים בנו של הרב, ואח"כ עבר להתגורר בקראסניבראד והתוודע שם לאישע קאלב, והוא העיד שאכן היה דמיון רב בין השנים... באחד מ"עדויותיו" הסותרות של האיש, תושב שידלובצא וקראסניבראד, הוא אף המציא הסבר מפתיע לכפל הזהויות: אותו אישע קאלב היה נכדו של הצורך הזקן ר' פאל מקראסניבראד, והצורך נהג לקחת עמו את נכדו אישע בנסיעותיו. פעם אחת כעס הסבא על נכדו והכהו מכה נמרצת באמצע הדרך. כעס הנכד, קפץ לפי העגלה - ונעלם. כעבור זמן מה מצא הסבא את נכדו בעיר בולגריא, וחזר עמו לביתו. היו עוד כאלו שזכרו סיפור זה, ואף הוסיפו שבעיר ידעו שהוא אינו אישע האמיתי, והיו קוראין אותו "בן תמורה"... מאידך טענו אחרים בלהט שלא החליפום וכי הוא אישע קאלב.

כידוע שיצא אז לקראתו עם כל בני עירו לבוש בגדי שבת כשנרות דולקים בידיו! ומסופר כי לאחר שהרה"ק משינאווא הגיע לאכסנייתו, שלח שנים מחסידיו לשאול את הרב מבריסק מתי נוח עבורו שיבוא לכבדו בביקור מבלי להפריע את מנוחתו. הרב מבריסק השיב לשליחים שהגאון משינאווא יהיה תמיד אורח רצוי ומקובל בביתו, וביקש למסור שהוא מזמין אותו לסעוד אצלו.

אם לא די בכך, הרי נמצא אדם אחד שהתגורר פעם משידלובצא והכיר שם את משה חיים בנו של הרב, ואח"כ עבר להתגורר בקראסניבראד והתוודע שם לאישע קאלב, והוא העיד שאכן היה דמיון רב בין השנים... באחד מ"עדויותיו" הסותרות של האיש, תושב שידלובצא וקראסניבראד, הוא אף המציא הסבר מפתיע לכפל הזהויות: אותו אישע קאלב היה נכדו של הצורך הזקן ר' פאל מקראסניבראד, והצורך נהג לקחת עמו את נכדו אישע בנסיעותיו. פעם אחת כעס הסבא על נכדו והכהו מכה נמרצת באמצע הדרך. כעס הנכד, קפץ לפי העגלה - ונעלם. כעבור זמן מה מצא הסבא את נכדו בעיר בולגריא, וחזר עמו לביתו. היו עוד כאלו שזכרו סיפור זה, ואף הוסיפו שבעיר ידעו שהוא אינו אישע האמיתי, והיו קוראין אותו "בן תמורה"... מאידך טענו אחרים בלהט שלא החליפום וכי הוא אישע קאלב.

כשהרה"ק משינאווא הלך לביתו של הרב מבריסק ליוו אותו כמה מחסידיו, אך כשהגיעו לפתח ביתו של הרב מבריסק אמר להם הרה"ק שיחזרו על עקבותיהם, כי רבה של בריסק נמנה על המתנגדים ואינו רגיל בהנהגת החסידים, ואם הוא הזמין אותו לסעוד אצלו, אין הכוונה ששיבא עמו עוד כמה אורחים... עודו מדבר והרב מבריסק פתח את דלת ביתו לרווחה והושיט את ידו בברכת "שלום עליכם" ו"ברוך הבא", והוסיף בפנים צהלות: "יכנס רבה של שינאווא ויכנסו עמו מלווי ויראו את עצמם כבביתם, כי על כן באו בצל קורתך..."

הסיפור נשמע משכנע, והוא לווה בפרטים ופרטי פרטים, כולם מדויקים להפליא ונכונים! דא עקא, התברר שאותו אישע קאלב היה צעיר בשבע שנים ממשא חיים משידלובצא, וכלום יעלה על הדעת שסבא ירביץ לנכדו בן השנים עשרה, והלה יברח ויעלם, וכעבור שנה הוא ימצא אברך בן עשרים, ויזהה בו את נכדו?...

וראה בגליון בצילא דמהימנותא (דברים תשס"ו) מה שסיפר האדמו"ר מטשאקאווא שליט"א למרן שליט"א, ששמע מהרב מבריסק הגרי"ז זצ"ל, שלפני שהתחיל רבי אישע בער לשוחח עם הרה"ק משינאווא, ביקש מחילה ממנו ונכנס לחדר שחזר והלביש מלבוש אחר בהתבטאו, הרי הוא ת"ח צריך ללבוש מלבוש של כבוד לכבודו.

בנתיים הגיעו עדים נוספים והביאו סימנים מובהקים כי משה חיים הוא זה, וזאת לפי צורת גידול השערות והזקן, ואף גם לפי התנועות והילוכו, צפוני ולשונו. כן גם היה משה חיים כותב את האות ט' בצורה משונה מכל אדם, וכן כותב גם האדם הלזה. עוד ידעו שאישע קאלב לא היה יודע לדבר ולכתוב בלשון הקודש כלל, ואילו הוא כן ידע לכתוב ולדבר.

^ה ויצוין מהמובא בספר "זכור לדוד", שהגרי"ז זצ"ל אמר פעם: הייתי בגאליציה כשישים שנה אחר פטירתו של הדברי חיים

יש אומרים כי האברך נתגלה בעת שהרה"ק משינאווא הגיע לשבת בעיר טומשוב, ובין המוני האורחים שהגיעו להסתופף בצלו הכיר רביה"ק משינאווא את משה חיים דן, ותבע ממנו בתוקף רב שיתן גט לאשתו ויתירה מכללי העיגון. אז נתהווה כל הפולמוס האמור לעיל, שכן תושבי טומשוב הסמוכה לקראסניבראד, ובתוכם הרה"ק רבי יהושע מטומשוב זי"ע, הכירוהו כיאשע קאלב, ואילו הרה"ק משינאווא, וכן הרה"ק מבארדיוב והרה"ק מבאבוב שהשתתפו בחתונתו, טענו בתוקף שהנו משה חיים. לא עוד, אלא שהאיש אף ידע לספר מה שוחח עם הצדיקים מבארדיוב ובאבוב בליל חתונתו...

המעשה המוזר היכה גלים בכל העולם היהודי והכל עסקו בהשערות ובניחושים. ליצני הדור אף ערכו על כך הצגות ומופעים, אבל המשפחות הנכבדות היו עגומים ונבוכים. בצר לו פנה הגה"ק מקאמינקא, אבי האשה, אל הרה"ק משינאווא, וביקש ממנו לעיין בדינה של בתו, אולי ימצא היתר להתירה ממכללי העיגון על ידי אישור זהותו של האיש כבעלה הנעלם.

פטירת אחיו - אביהם שהתעסק בצרכי ציבור באמונה הרה"ח ר' שמואל כהן ז"ל, מרן שליט"א ניחמם בדברי תנחומים, ונביא כאן מתוכן השיחה:

בני המשפחה ספרו על מסירותו הגדולה בעין טובה בעת עוסקו במלאכת הקודש במשרדי המוסדות פעה"ק, ועל עזרו וסיועו במיטב כשרונותיו לשאר מוסדותינו הק' בכל הנצרך. מרן שליט"א גם הפליא את שכלו הישר ואת כשרונותיו ונאמנותו בעניני המוסדות כל השנים, וגם כשהיו תקופות קשות מאד. וגם לאנשים פרטיים עזר וסייע בהיותו אגלייכער מענטש. ועיקר מעלתו שעשה הכל בהצנע לכת בהיותו מתהלך בצדי דרכים, ובוודאי לוקח עמו כל הזכיות למעלה.

כן ספרו על גודל החיזוק והעידוד ששאב כאשר שמע שמרן שליט"א מתעניין על מצב בריאותו, וכאשר אמרו לו שמרן שליט"א אמר שהוא צריך להשתדל לילך ולנוע אבריו ככל האפשר, והוא היה אז חלוש מאד, ועכ"ז הגביה קצת את ידיו למעלה כדי לצאת יד"ח...

מרן שליט"א: אני זוכר עוד את המקום שישב במתיבתא בבחרותו...

אחיו הרה"ח ר' פנחס: אבי הרה"ח ר' שמחה בונם ז"ל היה בנו של ר' שמואל ז"ל שלמד אצל הגאון בעל שבט סופר זצ"ל בחברותא יחד עם הגאון מהרי"צ דושינסקיא זצ"ל, וביחד קבלו ממנו היתר הוראה. השבט סופר נסתלק בשנת תרס"ה, ואבי נולד בשנת תרס"ו, ונקרא 'שמחה בונם' על שמו, וכך נכנס שם זה למשפחתנו. הוא היה מו"צ בכמה עיירות.

מקור משפחתנו הוא מצאנז, ובזכות זה הגענו לקרית צאנז... זקננו הרה"ח ר' שלמה שפערלינג ז"ל, נולד והתגורר בצאנז, והתייתם בילדותו, וביום הבר מצוה הגיע אל מרן הדברי חיים בכדי שיניח לו תפילין, אבל מרן הד"ח אמר לו שהוא אינו מניח תפילין לכל בחור, אלא למי שיודע ללמוד... ואמר שהוא מוכן להיבחן על מסכת פסחים, ומרן הדברי חיים בחן אותו משך כחצי שעה, והתפעל מאד ואמר שיכולים לדבר עמו בלימוד...

שפעם בסוכות הניח עצמו לישון בסוכה, והבחורים בישיבה רצו לחגוג קצת שמחת בית השואבה, ולא רצו להעירו. והיה שם אחד פולישער שעלה על כסא וטלטל הסכך, ומיד הקיץ הגר"ח ושאל מה עם הסכך... שם בבריסק חששו משאלה של משהו דמשהו... פעם היה איזה רבי שברח לבריסק והתחבא שם מחמת רדיפות שהיו לו, ולא היה לו אמצעים, והתאכסן בדירה קטנה, והבית הלוי ריחם עליו והלך לבקרו ואמר לו שאין זה יאה לו להתגורר בדירה קטנה כזו. ואמר לו אותו רבי, שאם האדם ממעט ומקטין עצמו אזי אין שום מקום נחשב לו למקום קטן, ורק כמשגדיל עצמו אזי מתחילים הקשיים... והבית הלוי היה חוזר על זה תמיד בשמו, ואמר שהוא צודק בדבריו...

מרן שליט"א: בבחינה שאמרו חז"ל (סנהדרין ז, א) "כי רחמתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן, השתא דלא עזיזא רחמתין, פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לך"... **הגר"ש זקס:** בבריסק היה שייכות גם עם קרלין... 'ערליכע אידן' ידעו תמיד להסתדר ביניהם... והגיש ההזמנה לקראת נישואי בתו שתחי', ואחלו מרן שליט"א מברכות קדשו ונפרדו לשלום.

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן לוי יצחק נ"י בן הר"ר מאיר יחיאל קץ ממגדל העמק.

יום רביעי פר' נח ב' דר"ח מרחשון

כתפילת שחרית התפלל מרן שליט"א הלל לפני העמוד, ועלה רביעי לתורה.

בצהרים הגיע מרן שליט"א לניחום אבלים אצל הרה"ח ר' פנחס כהן הי"ו מפעה"ק, והאחים הרה"ח ר' שלמה יואל מבית שמש, הרה"ג ר' אביגדור יהודה מירושלים, הרה"ח ר' אשר מפעה"ק, הרה"ח ר' צבי מירושלים, הרה"ח ר' אברהם דוב מפעה"ק, והר"ר שמחה בונם כהן מפעה"ק, היושבים שבעה על

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצב"ה.

והתאכסן אצל אחד מחסידי צאנז שם. ויהי בבוקר בעת התפילה ראה הבעל אכסניא שהרב מבריסק מסתכל במראה בשעת הנחת התפילין, וחרה לו דהלא מרן הדברי חיים זי"ע הקפיד ע"כ מאד, אך להעיר לו לא חפץ מפני כבוד תורתו, על כן כשהיכן להרב מבריסק את סעודת שחרית שם הניח במתכוון על השולחן את השו"ת דברי חיים ובתוכו סימן למקום המדובר בענין זה. ויהי כאשר בא הגרי"ז לסעוד פת שחרית וראה את תשובת הדברי חיים, הבין מיד כוונת מארחו, ואמר לו, הנה חסיד אתה ולכן אסביר את עצמי לך כלשון החסידים, והוא ע"פ מה שידוע שפעם ירדו גשמים עזים בחג הסוכות ומרן הדברי חיים נשאר לישיב בסוכה, וכששאלו אותו הלא בגמ' אמרינן דהנשאר בסוכה נקרא הדיוט, ענה הדברי חיים אהיה הדיוט והעיקר שבסוכה אישאר. כמו כן אומר אני לך, אהיה בור כדברי הד"ח בתשו', והעיקר שאניח תפילין כהלכה...

מצאנז, וראיתי שלמרות שכבר עברו שנים רבות מפטירתו, עם כל זה איז דאס איז אזוויו ער לעבט נאך, כי כמעט אין לך שני יהודים בגליציה שמדברים ביניהם ולא יזכירו בשיחתם סתמא בשם 'דער רב', כשהכוונה להדברי חיים, וכשאחד אומר להשני: ככה אומר 'דער רב', אז אינך צריך לשאול למי הכוונה, כי פשיטא לכולם שהכוונה על הרב מצאנז...

ובגליון בצילא דמהימנותא (אח"ק תשס"ט) הובא מה שסיפר הגר"ר שמעון יוסף מלר שליט"א, מו"ל ספרי בית בריסק, למרן שליט"א, שפעם אמר הגרי"ז זצ"ל לרבי געציל שיף ז"ל: "אתה חסיד צאנז, אני חסיד שינאווא!"... וסיפר לו על הכבוד הרב שהנחיל זקנו רבי יאשע בער להרה"ק משינאווא בביקורו אצלו, והפטיר ואמר: "הנה אם זקני כיבד את הרבי משינאווא בכבוד מלכים, הרי שאין ספק שהיה ראוי לכבוד הנ"ל, ועל כן אמרתי לכם שאני חסיד שינאווא..." ומענין לענין יסופר, שפעם שהה הגרי"ז זצ"ל במרחץ קרעניץ

להבחור הבר מצוה נפתלי הרצקא נ"י בן הר"ר מרדכי שבתי פיליפ מפעיה"ק (ב"ר יצחק מאלעד, וח"ר אליעזר בריל מפעיה"ק).

שב"ק פר' נח ד' מרחשון

קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' משה יהודה ישראלי מירושלים.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ח ר' ישראל צבי הלוי מפעיה"ק, מה ידידות - הרה"ח ר' אלימלך לוי מפעיה"ק, וזמרו תנו שבח.

בברכת המזון על הכוס התכבד - הרה"ג רבי נפתלי צבי לייפער שליט"א דומו"צ בית מדרשנו ברח' רב אסי בב"ב. שבע ברכות (לחתן דוד נ"י ב"ר אהרן אליעזר קניג מביתר עם ב"ר משה שאטן מפעיה"ק) - בירך מרן שליט"א. אחר ברכהמ"ז זמרו צמאה נפשי.

אח"כ נערך שמחת השלום זכר לרגל הולדת הבן להר"ר אברהם שטמר מחיפה (ב"ר יעקב מאשדוד, וח"ר אלימלך לוי מפעיה"ק), להר"ר אפרים זלמן טאובר מפעיה"ק (ב"ר יהודה מביתר וח"ר אליעזר בריל מפעיה"ק), להר"ר מרדכי דוד אקרמן מפעיה"ק (ב"ר אריה מפעיה"ק, וח"ר אהרן באנדא מפעיה"ק), להר"ר מיכאל קליין מב"ב (ב"ר וואלוי מפעיה"ק, וח"ר מאיר הלוי מב"ב), ולהר"ר אהרן דוד בלומנטל מפעיה"ק (ב"ר אברהם צבי מפעיה"ק, וח"ר משה שאטן מפעיה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה עה"פ (ח, נב) עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו, ובגמ' סנהדרין (דף נ"ח ע"ב) אמר ר"ל עכו"ם ששבת חייב מיתה שנא' ויום ולילה לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהם זה היא מיתתן, אמר רבינא אפי' שני בשבת, ופרש"י דר"ל דרש לקרא ויום ולילה לא ישבותו ממלאכה, דאבני אדם נמי קאי, ולא תימא לא ישבותו אהך ששת עיתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות.

והנה במד"ר (דברים פ"א סכ"א) אמר ר"י בר חנינא עכו"ם ששמר את השבת עד שלא קיבל עליו את המילה חייב מיתה, למה שלא נצטוו עליה, ומה ראית לומר עכו"ם ששמר את השבת חייב מיתה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בנוהג שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת הזו בין ישראל ובין הקב"ה שנא' ביני ובין בני ישראל, לפיכך כל עכו"ם שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קיבל עליו למול חייב מיתה.

והניח לו תפילין, וגם צוה שיגישו לכבודו לאחר התפילה לעקיף און בראנפן. אח"כ התגורר בבארדיוב, והרה"ק רבי משה מבארדיוב זי"ע הספיד אותו.

בני המשפחה ספרו נפלאות על המנוח בהיותו "עושה תורתו קבע ומלאכתו עראי" שמעולם לא וויתר על שיעוריו הקבועים, וגם בתקופה האחרונה ממש כשהיה חלש מאד לא וויתר בשום אופן, ותמיד זכר תמיד באיזה דף אוחזים וכו'.

הרה"ח ר' פנחס: אבי ז"ל היה במחנה דכאו יחד עם מרן זי"ע.

אמי ע"ה היתה נשואה לפני המלחמה, והיו לה חמשה אחים, וכיון שלא היו לה בנים לא היתה יכולה להינשא שוב מבלי לקבל חליצה, או לקבל ידיעה ועדות ברורה שכל אחיה אינם בחיים. פעם נסע אבי לאותה משפחה שאמי היתה שם, ובדיוק הגיעה הביתה עם ההיתר להינשא. ואבי ראה שכתוב בהיתר, שהיא מותרת אפילו לכהן, ואמר שבוודאי הכוונה עליו, ומיד שברו צלחת...

בני המשפחה: זקנתנו מרת גולדשטיין ע"ה, אמה של אמנו שתחי', נהלה את בתי החינוך לבנות במחנות העקורים תחת נשיאות מרן זי"ע. ובכל פעם שהגיעה להתיעצות אצל מרן זי"ע, אזי אף שהיו שם הרבה אנשים אמר לכולם שכעת הוא צריך להיות עם הנהלת הבית חינוך לבנות...

מתחילה כאשר הורה לה מרן זי"ע לפתוח בית חינוך לבנות, ממש תקופה קצרה אחרי השחרור, אמרה, וכי מי יבא ללמוד במצב כזה, אבל מרן זי"ע לא הרפה ואמר לפתוח בית חינוך, וכן עשו, והגיעו מאות בנות ישראל להתחנך שם. וכיון שלא היו שם מורות ומחנכות, שאלה את מרן זי"ע מה לעשות, ומרן זי"ע הקדיש להם דירה מיוחדת שיביאו לשם חמש עשרה נערות הכי מצטיינות, והיא תלמדם מה צריכות המורות לידע, והם ילמדו אחרים, וככה יצאו משם במשך השנים עשרות מחנכות בדרך ישראל סבא.

מרן שליט"א קם ואמר המקום ינחם וכו'.

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן דוד נ"י בן הרה"ח ר' אליעזר קניג מביתר עילית (ח"ר יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק), ע"ב הרה"ח ר' משה שאטן מפעיה"ק (ח"ר בן ציון לוק מפעיה"ק).

אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל. אחר תפילת ערבית הגיע מרן שליט"א להשתתף בשמחת השבע ברכות של החתן מורנו חיים אשר נ"י בן הרב אלעזר הולצר מפעיה"ק (בה"ר ישע"י יו"ט מירושלים, וחתן להבחל"ח הג"ר שלמה ישראלי זצ"ל), עם נכדת כ"ק האדמו"ר מוואסלוי שליט"א והגאון רבי אברהם יהושע רייך שליט"א רב דקהלתנו הק' באנטווערפן, בת בנו - חתנו הרה"ג ר' יחזקאל רייך שליט"א ראש כולל בקרית הבעש"ט בפ"ת.

יום שישי פר' נח ג' מרחשון

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין

הרי דנחלקו בטעם האיסור לב"ג לשבות, דלר"ל בגמ' דידן הוא מכת קרא לא ישבותו, ואילו לר' יוחנן במדרש אין איסור השביתה לעכו"ם משום לא ישבותו, אלא מחמת נוהג שבעולם מלך ומטרונה וכו'. ולכא' איכא נפק"מ טובא בין הני טעמי, דבפרש"י שם אהא דאמר רבינא אפילו שני בשבת, וז"ל, לא תימא שביתה דקאמר ר"ל לשום חובה קאמר, דלא לכוון לשבות כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל או אחד בשבת ששבותין בו (הנוצרים, תיבה זו הושמטה ע"י הצנזור), אלא מנוחה בעלמא קא אסר להו, שלא יבטלו ממלאכה ואפילו יום שאינו בר שביתה.

והרמב"ם (פ"י ממלכים ה"ט) כתב וז"ל, עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה וכו', וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואצ"ל אם עשה מועד לעצמו, כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן וכו', ואם עסק בתורה או שבת או חידש דבר מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג, עכ"ל. הרי שדייק בלשונו דאיסור זה הוא רק אם שבת לשם קביעת דת חדשה, אבל בביטול מלאכה גרידא אינו חייב.

וכתב הכל"ח בחמדת ישראל (קונטרס נר מצוה דף ק"ג טו"ד) דמרהיטת הלשון משמע דרש"י והרמב"ם פליגי, דלרש"י אפי' שביתה בעלמא אסור, דגזיה"כ הוא שאסור להם מנוחה יום שלם אף כשאינו לשם קביעת דת, ולהרמב"ם רק אם קובעים מנוחה לשם דת וכדו' הוא דאסור, אבל לשם מנוחה בעלמא שרי, (וראה מה שהביא שם מהרמ"ה והרדב"ז והאריך בזה). וכן מבואר במהר"ם שיף בביצה (דף ט"ז ע"א) ע"ש.

ואמרתי מכבר די"ל דבזה פליגי ר"ל בגמ' דידן ור' יוחנן במדרש, דלמ"ש ר"ל דילפינן מלא ישבותו לא שייך איסור השביתה לענין קדושת השבת, אלא דעצם השביתה נאסרה עליהם, ולכן אסור להם לקבוע לעצמם יום מנוחה, אבל

לדעת ר' יוחנן דטעם איסור השביתה הוא משום שהוא כמכנים עצמו בין המלך והמטרונה, לא נאסרה עליהם עצם השביתה, אלא נצטוו רק שלא לשבות לשם דת, כי השביתה לשם מצוה ניתן לבני ישראל שבכך מתייחד מלכו של עולם עם בני ישראל, וכן מבואר מדברי המדרש שהביא מהא שנא' ביני וביני בני ישראל אות הוא לעולם, וממילא בשביתה שלא לשם דת אין בזה כמכנים עצמו בין מלך ומלכה, כי אין שביתתו לשם דת כלל, ומדויק בכך שינוי הלשונות דר"ל אמר עכו"ם ששבת וכו' היינו עצם הדבר שנח ממלאכה, אבל ר' יוחנן אמר עכו"ם ששמר את השבת וכו', דהיינו ששבת לשם שמירת שבת, ולא לשם מנוחה בלחוד, ודו"ק. (ועי' בשפתי מהר"ש פר' דברים).

[והיטב אשר דיבר בזה א' התלמידים דעפי"ז א"ש הא דאי' בביצה (דף ט"ז ע"א) דאמר ר' יוחנן משום רשב"י דשבת ניתן לישראל בצינעא, ופריך הגמ' אי הכי ליענשו נכרים עלה, וביאר מהרש"א דקשיא ליה היאך עכו"ם ששבת חייב, והלא אין לו עונש רק בשבת לשם מצוה, וכיון שלא ידעו שיש בזה מצוה אין להם ליענש, דהרי כל שלא שבת לשם מצוה אין לעונשו כמש"כ הרמב"ם, ובמהר"ם שיף שם תמה דמרש"י משמע שחייב השבת הוא גם במנוחה בעלמא, ולהאמור ניחא דרש"י בגמ' בסנהדרין שם קאי אליבא דר"ל, אבל כאן הרי ר' יוחנן קאמר לה, ולדידיה אינו חייב אלא בשבת לשם מצוה, לכך שפיר מקשי בגמ' אליבא דר' יוחנן, ודו"ק, ודפח"ח].

ואכתי יש לבאר במאי קא מיפלגי ר' יוחנן ור"ל, ומאי טעמא אמר ר"ל שנאסר שביתה לחוד, ואילו לר' יוחנן נאסר רק שביתה לשם קבלת דת, ומהו סברת פלוגתתם בזה. ואפ"ל, בהקדם מה שכתב הפנים יפות בפרשתן בהא דאמר רבינא אפי' שני בשבת, והקשה המהרש"א דהול"ל אפי' אחד בשבת דקדים. [וכבר העירו שאינו במהרש"א שלפנינו, ואכן כנראה דרש"י

והוסיף הפני"פ דלפי"ז יל"ע במש"כ התוס' (סנהדרין דף ג"ט ע"א) בהא דאמרינן התם בגמ' דכל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לב"נ, כיון דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וכתבו התוס' (ד"ה נאמרה) דאע"ג דאיסור לא ישבותו לא נשנה ולב"נ נאמרה ולא לישראל, ואמאי לא אמרינן דכיון דנאמרה ולא נשנית לישראל נאמרה ולא לע"ז, די"ל דהתם שאני דבהכרח לומר דלא נאמרה לישראל לדורות אלא לב"נ לדורות שהרי ישראל נצטוו על השבת, וע"כ דלא הוזהרו ישראל באזהרת לא ישבותו, אלא לב"נ נאמרה, יעו"ש בתוס'.

ואמנם אי נימא דאיסור השביתה הוא דווקא ביום ולילה שלאחריו, א"כ אין הכרח כלל דלא ישבותו לא נאמרה לישראל, שהרי מצות השבת הוא לשבות בליל שבת ויומו, ושפיר י"ל דאף שנצטוו על השבת לשבות בלילה וביום, מ"מ אין בהכרח שאין מוזהרין בלא ישבותו, שהרי יכולין לעשותו מלאכה בשישי בשבת ומוצאי שבת, וא"כ יתכן דהוזהרו ישראל על לא ישבותו דהיינו שלא לשבות ביום ולילה שלאחריו, ואין מזה הוכחה דלב"נ נאמרה ולא לישראל.

אלא דעדיין יש להכריח שנצטוו ישראל לשבות יום ולילה שלאחריו, ממה שדרשו בירושלמי (שבת פ"ז ה"א) דדרשינן קרא כל העושה בו מלאכה בו ולא בחבירו, (דאם חל יוהכ"פ להיות ער"ש ועשה מלאכה בבין השמשות פטור, וכ"ה במכילתא פ"ר ויקהל עה"פ וכל העושה בו מלאכה יומת, ולא בו ובחברו הרי שחל יוה"כ להיות ער"ש ועשה מלאכה בין השמשות שומע אני יהא חייב, ת"ל כי כל העושה בו מלאכה יומת ולא בו ובחברו) הרי דשייך שיחול יוה"כ ושבת סמוך זל"ז, דאז צריך לשבות שני ימים והו"ל גם ביום (יו"כ) ולילה שלאחריו (שבת), (ויש לציין דגם מש"ס דידן בשבת דף קי"ד ע"א, מוכח דאפשר שיחול יוהכ"פ סמוך לשבת, דדרשינן עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שאין קרבין ביוהכ"פ, עי"ש, ואולי לכך נתכוון מרן רעק"א בהמשך דבריו המובאים להלן, במש"כ דמכמה דרשות מקראי מוכח

הנ"ל כבר נתעורר רש"י בזה ולכך כתב, לא תימא שביתה דקאמר ר"ל וכו' כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל או א' בשבת ששוכתין בו הנוצרים. שני בשבת, יומא קמא דלאו יום דשביתה נקט וה"ה דמצי למינקט שלישי ורביעי, עכ"ל, וביד רמ"ה הוסיף דלכך נמי לא הוזכר יום ו' שהוא יום שביתה לישמעאלים].

וכתב הפני"פ דיש לבאר, עפי"מ דהקשו המפ"ו המפ"ו (עי' בפרשת דרכים דרוש א') בהא דאחז"ל (יומא דף כ"ח ע"ב) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, היאך שמר שבת שלא נצטווה עליה והלא עדיין לא יצא מתורת ב"נ וכבר מימי נח נצטוו על לא ישבותו. וי"ל דקודם מתן תורה היה הלילה נמשך אחרי היום כדין ב"נ שהלילה הולך אחר היום, וא"כ כשנצטוו שלא לשבות היה עד"ז שלא ישבותו ביום ובלילה שלאחריה וכמ"ש ויום ולילה לא ישבותו, וממילא דאם עשה מלאכה בלילה אע"פ ששבת בלילה לא עבר על יום ולילה לא ישבותו, וכמו"כ גם אם שבת ביום ועשה מלאכה בלילה לא עבר, ובכך שפיר שמר אברהם אבינו שבת כהלכתו, דהיינו ליל שבת ויומו, ועשה מלאכה בער"ש ובמוצ"ש, וממילא דקיים שתיהן ששמר שבת ולא עבר על יום ולילה לא ישבותו, וכך תי' גם בישמח משה (פר' ויקהל עה"פ ששת ימים תעשה מלאכה, בנדמ"ח עמוד שפ"ח, וכן הביאו בשם הגאון מהר"א ברודא, עיין שו"ת חשק שלמה בליקוטי ש"ס).

וזה שאמר רבינא אפי' בשני בשבת, דקאי על יום ראשון, אלא דכיון דלא ישבותו הוא רק ביום ולילה שלאחריו, א"כ אם שבת במוצ"ש ויום ראשון לא עבר דהרי לא הוי 'יום ולילה', ורק אם שבת ביום ראשון ולילה שלאחריו, שבאמת הוא ליל ב' לדידן, כה"ג עבר על לא ישבותו, וז"ש רבינא אפילו בשני בשבת דקאי על יום ראשון בערב, דהיינו דאם שבת ביום ראשון ובלילה שלאחריו חייב על לא ישבותו, ודו"ק.

ו"ל, אחר זמן רב נדפס מהגאון רבי פנחס זצ"ל ספר פנים יפות על התורה, כתב בפ' נח דאזהרה דיום ולילה לא ישובתו היא רק שלא יהיו שובתים כל היום ולילה שלאחריו, והא דכתבו תוס' סנהדרין הא דהלאו דיום ולילה לא ישובתו אינו בכלל דנאמרה ולא נשנית דלישראל נאמרה, דהרי נצטוו ישראל לשובת, אף דאפשר לקיים בדרך הנ"ל, מ"מ מכמה דרשות מקראי מוכח דאפשר שיחולו שבת ויוה"כ סמוכים זה לזה, וצריך לשובת יום ולילה שלאחריו עיי"ש, ולפ"ז י"ל דאין צריך למחות לשפחות שלנו מלשובת בשבת כיון דעושין מלאכה בער"ש ובמוצאי שבת.

ושוב כתב הגרע"א וז"ל, ואולם לענ"ד אין קיום לדברי הגאון הנ"ל, דא"כ עדיין קשה לר"ל דס"ל ביומא (דף ע"ג ע"ב) חצ"ש מותר מה"ת (עי' במל"מ רפי"ח מהל' שבת שדן גם אליבא דר"י אם שייך איסור חצ"ש במלאכת שבת, אבל עכ"פ לר"ל בודאי דמותר), מעתה אין להוכיח מיו"כ ושבת דלא נצטוו ישראל על ישובתו, דהרי גם בשבת ויוה"כ הסמוכים להדדי אפשר לקצור ביום השבת כחצי גרוגרות, ובלילה שלאחריו בליל יו"כ חצי גרוגרות, דלגבי כל אחד מהם הוי חצ"ש דמותר מה"ת, דהרי שבת ויוה"כ אין מצטרפין כדאי' במתני' דכריתות (דף י"ט ע"א), ומצד אזהרת יום ולילה לא ישובתו מצטרפים הקצירות לכגרוגרות, וא"כ לא שבת יום ולילה שלאחריו מבלי עשות מלאכה בהם.

וכוונת קו' הוא דאי אזהרת לא ישובתו הוא בסדר יום ולילה שלאחריו, שוב אין להוכיח דע"כ לא ישובתו לאו לישראל נאמרה, מהא דנצטוו שלא לשובת ביום ולילה שלאחריו כשחל יוה"כ סמוך לשבת, דהרי יתכן לומר דאה"נ בכה"ג צריך שיעשה חצ"ש של מלאכה ביום וחצ"ש בלילה, דלענין לא ישובתו מצטרפים אהדדי, ולענין מלאכת שבת ויוה"כ אין מצטרפים, והדק"ל מנלן דלא ישובתו לא נאמרה לישראל, ומכח קו' זה

דאפשר שיחולו שבת ויוה"כ סמוכים זה לזה), וא"ש דברי התוס' דבהכרח דלא ישובתו לא נאמרה לישראל מדנצטוו על השבת, דכוונתם שהרי מצווים ישראל על שבת ויו"כ שלפעמים מתחברים וא"א לשובת לילה ויום כשחל יו"כ סמוך לשבת.

ועפ"ז פירש מאה"כ (שמות לא, יג) אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ה' מקדישכם, ופירש"י לדעת האומות כי אני ה' מקדישכם וגו', וצריך להבין מה ענין דעת האומות בזה, ויל"פ במ"ש אך את שבתותי בלשון רבים, דהיינו כששתי שבתות באין יחד, דהיינו שחל יוה"כ"פ להיות בשבת סמוך לשבת כדכתיב שבת שבתון תשמורו, ואז ניכר דאזהרת יום ולילה לא ישובתו קאי על האומות, דהרי הוא אות ביני וביניכם לדעת כי אני ה' מקדישכם. וזה מה שתקנו בתפילת שחרית של שבת, ולא נתנו לגויי הארצות וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים, כי לישראל עמך נתת באהבה וכו', שענינו הוא שלא נתן הקב"ה שבת לאומות ולא נתנו לגויי הארצות, ואדרבה נצטוו שלא ישכנו במנוחתו, וזה גם במנוחתו לא ישכנו ערלים, והיינו דהוזהרו בלאו דיום ולילה לא ישובתו, ולכאו' הרי אזהרה זו נאמרה ולא נשנית וראוי שיצטוו עליה ישראל, מ"מ אי אפשר לומר כן דלישראל נאמרה, כי לישראל עמך נתת באהבה את השבת, עכ"ד הפני"פ יעו"ש בדבריו, ודפח"ח. והאחרונים האריכו הרבה לדון בדברי הפני"פ הללו, ובשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' קכ"א) כתב בסוף התשו', וז"ל, ודרך גררא אעורר במה דלא יפה עושים שמחזיקין משרתת נכרית שמחזקת עצמה להתגייר ונוהגת בכל דבר כישראלית ממש, דמצוה זו עבירה היא, דשובתת בשבת לשם שבת, והיא אסורה לעשות כן דבן נח ששבת חייב מיתה, וראוי למחות בזה, או שתטבול לשם גירות, או שתעשה איזה מלאכה בשבת. ובהשמטות לתשו' הנ"ל הוסיף ע"ז הגרעק"א

ע"ב, ובמילואים לדרשות חת"ס ח"ב).

והנה במה שתי' הבנין ציון הנ"ל דהאבות עשו מלאכה בחצ"ש דלדידהו אינו שביתה ולדידין היו שביתה, הנה תי' זה כתבוהו כמה אחרונים, המנ"ח מוסך השבת בסוף אות ו', מהר"ם שיק או"ח סי' קמ"ה, המקנה כלל ח' פט"ו, בית האוצר כלל א' אות כ', וחכ"א העירני ע"ז, די"ל דהא דלא ניתנו שיעורין לב"ג היינו רק במידי דבעי שיעור, כגון דלא בעי כזית באכילת אבמה"ח, או לדעת כמה אחרונים דלא שייך בהם גדלות די"ג שנים וכדו', דכל אלו הם בגדר שיעורים שנאמרו בהלמ"ס. אבל במלאכת שבת השיעור הוא ענין בגדר המלאכה דבלא"ה אין בה חשיבות, כגון כגורגרת הוצאה בשבת הוא מצד חשיבות, ובמצניע ורפואה וכדו' הוא פחות מכך, וכן כותב ב' אותיות הוא רק מצד חשיבות ולכן אם השלים ס"ת חייב גם באות א' כיון שהוא חשוב, וכן כיוצ"ב. וא"כ לגבי שיעור דמלאכה מהיכי תיתי לומר דנתמעט ב"ג שא"צ לשיעור של חשיבות.

ואמנם אין הדברים פשוטים כלל, דהרי לכמה מפו' הא דחצי שיעור מותר מה"ת משום דבציר מכשיעור אינו נחשב בגדר אכילה כלל (ולכך הוצרך ר"י ליתן הטעם משום דחזי לאיצטרופי), ומ"מ פשוט דלגבי ב"ג כיון דלא נאמר בהם שיעורין אין בהם נפק"מ בין פחות מכשיעור לשיעור שלם.

וביותר י"ל דהרי נודע פלוגתת הפוסקים לגבי חצי שיעור במלאכת שבת, ועכ"פ שיטת רש"י שאיכא איסור חצי שיעור בכל מלאכת שבת, כמ"ש בשבת (ע"ד ע"א, ד"ה וכי) אהא דפריך רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור, נהי דחויב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מה"ת עיי"ש. וכ"כ בהגהות אשר"י (שם סוף"ו וריש פ"ה) דכל השיעורים לענין חיוב חטאת, אבל לאיסור דאורייתא אפילו כל שהוא כדאמר פרק כלל גדול וכי מותר לאפות פחות מכשיעור עיי"ש. ובקרבן נתנאל (פ"ח סק"ב) כתב, דמתוך הרמזים נראה להדיא שהמה חסרים

רעק"א דחה את דברי הפני"פ עיי"ש, ובאמת שהפנים יפות עצמו בפר' ויקהל (עה"פ ששת ימים תעשה מלאכה) כבר הקשה כן, עיי"ש.

ובשו"ת בנין ציון (סי' קכ"ו) כתב ליישב דברי הפני"פ, דכיון דקושית רעק"א הוא רק אליבא דר"ל דחצ"ש מותר מה"ת (דקשיא ליה א"כ מג"ל דישאל אינו מצווין בלא ישבותו, הרי גם כשחל שבת ויוה"כ סמוכים זל"ז יוכל לעשות חצ"ש), ואמנם אליבא דר"ל בלא"ה אין להקשות כיצד שמר אברהם את השבת, דהרי קי"ל (רמב"ם הל' מלכים פ"ט) דלא ניתנו שיעורים לב"ג, וממילא כיון דלגבי ב"ג ליתא כלל לשיעורים, א"כ גם בעשה חצ"ש במלאכת שבת כבר נחשב אצלו כמלאכה גמורה ולא עבר על לא ישבותו, וא"כ י"ל דאברהם אבינו עשה חצ"ש ממלאכת שבת, דלענין לא ישבותו נחשב שפיר למלאכה ולענין שביתה שבת לגבי ישראל הרי חצ"ש מותר מה"ת.

מעתה אליבא דר"ל אין הכרח כלל לומר דבב"ג הלילה הולך אחר היום, דשפיר י"ל דגם בב"ג היום הולך אחר הלילה כברייתו של עולם, וממילא א"ש דבהכרח מוכח ממה שישאל מצווין על השבת דאינן מצווין על לא ישבותו, דהרי לא שייך לומר דלא עברו על ישבותו ע"י דעושים מלאכה במוצ"ש, דהרי זה כבר יום אחר, ורק אליבא דר' יוחנן דחצ"ש אסור מה"ת (ונימא דגם במלאכת שבת אסור חצ"ש) וא"כ ליכא לתרין דאברהם אבינו שמר את השבת על ידי שעשה חצ"ש, ובהכרח לומר דלא עבר על לא ישבותו משום שעשה מלאכה במוצ"ש ובב"ג הלילה הולך אחר היום, לדידיה שפיר תירץ הפני"פ דאפ"ה מוכח שפיר דלא ישבותו לא נאמר לישראל מדמצינו שבת ויוה"כ"פ סמוכים זה לזה (דאסור אפי' לעשות חצ"ש מלאכה בשבת וחצ"ש ביו"כ דגם חצ"ש אסור מה"ת), ועיי"ש בבנין ציון מש"כ לדחות גוף דברי הפני"פ, דמצינו בכמה דוכתי שגם קודם מתן היה היום הולך אחר הלילה, והאריכו בזה המפ' (עיין חכמת בצלאל נדה ל"א

לב"נ), ותירצו דגם בישראל חצ"ש אסור מה"ת, ושוב כתבו דלריש לקיש דס"ל דחצ"ש מותר מה"ת לית ליה האי כללא דליכא מידי וכו', עי"ש. ועכ"פ מבואר בדברי התוס' דר"ל לא ס"ל הק' דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, [ובמק"א הארכנו לתרין בזה קו' המחנה אפרים (הל' עבדים ס' ג') בסתירת הסגיות דבגמ' גיטין (דף ל"ז ע"ב וכן בכמ"ק) אמרינן דעמון ומואב טהרו בסיחון, הרי דכיבוש מלחמה קונה, ובסוגי' דידן בסנהדרין אמרינן דעכו"ם לאו בני כיבוש נינהו], מעתה אליבא דר"ל דחצ"ש מותר מה"ת מעיקרא לא קשיא כלל קו' התוס', דנימא דגם בני מצווים בלא ישבותו, מדנאמרה ולא נשנית ולישראל נאמרה, דהא כל דבריהם אתיא רק לפי"מ דקאמר התם ר' יוסי ב"ר חנינא דכל דבר שנאמרה ונשנית לישראל נאמרה ולא לב"נ, וקמתמה בגמ' עלה אדרבה מדלא נשנית לב"נ נאמרה ולא לישראל, וע"ז מסיק דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, והרי אליבא דר"ל דחצ"ש מותר מה"ת עכצ"ל דאיכא מידי דלישראל מותר ולא לב"נ, וממילא לא נקטינן כלל הא מילתא דכל שנאמרה לב"נ ולא נשנית לישראל נאמרה, דהדרא קו' אדרבא מדלא נשנית לב"נ נאמרה ולא לישראל, דהא לדידיה ליכא לתרוצי ליכא מידי וכו'.

והשתא א"ש דברי הפני"פ, דיפה הוכיחו התוס' דישאל לא הוזהרו על לא ישבותו מכח מה שנצטוו על שביתת שבת ויו"כ הסמוכים, דאין לומר כקו' הגרעק"א דיעשו מלאכה חצ"ש בשבת וחצ"ש ביו"כ, ולא יעברו אלא ישבותו, וכמ"ד חצ"ש מותר מה"ת, שהרי כל דבריהם לא אתיא אליבא דמ"ד חצ"ש מותר מה"ת, דלדידיה לא אתיא כלל הק' סוגי', אלא כל סוגי' הגמ' דקאי עלה התוס' הוא אליבא דר' יוחנן דאית ליה חצ"ש אסור מה"ת, וממילא שפיר נקטינן הק' סברא דליכא מידי וכו', ולדידיה לא קשה מידי, דאין לומר שיעשו חצ"ש בשבת וחצ"ש ביו"כ, ודו"ק.

מדברי הרא"ש ולא הגה"ה היא עיי"ש. הרי לן שיטת רש"י והרא"ש, דגם במלאכת שבת חצי שיעור אסור מה"ת, וע"כ דהא דבעינן שיעור במלאכה אינו משום דהשיעור מחשיב לה להיות בגדר מלאכה ובלא"ה אינו כלום, ולכן לגבי ב"נ שפיר גם חצ"ש של מלאכה בכלל מלאכה, ושמתתי דשוב הראוני בחלקת יואב (חיו"ד סי' ט') דנקט דכל שיעורי שבת מהלמ"ם נינהו, ולפי"ז לא קשה מידי ויש להאריך בזה טובא ואכ"מ.

*

וע"פ דרכו יש לתרין עוד קו' רעק"א עד"ז בפשטות, דהנה דברי הפני"פ נסובים עמש"כ התוס' בהא דאמרינן בגמ' דכל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ, כיון דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וע"ז כתבו התוס' דאין לשאול ע"ז מאזהרת לא ישבותו דלא נשנה ולב"נ נאמרה ולא לישראל, כיון דישאל נצטוו להדיא לשבות ממלאכה ביום השבת, וא"כ לא יתכן דלא ישבותו לישראל נאמרה, וע"ז דן הפני"פ דלכא"פ משביתת שבת ליכא להוכיח דלא נצטוו על לא ישבותו ביום ולילה שלאחריו, רק מיו"כ ושבת דסמיכי, וע"ז הק' רעק"א דאכתי י"ל דבשבת ויו"כ דסמיכי צריך לעשות חצ"ש של מלאכה ביום וחצ"ש בלילה.

וי"ל עפימ"ד בגמ' חולין (דף ל"ג ע"א) אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מדריש לקיש [דאמר דמשנחתך הקנה הוי הריאה כמנחא בדיקולא דמיא וראוי לאכילה] מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עכו"ם על בני מעיים, מ"ט ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישתרו להו, עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמי, אמר רב פפא הוה יתיבנא קמיה דראב"י ובעי דאימא לה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, ומסיק בגמ' תניא דלא כראב"י עי"ש, והקשו בתוס' שם (ד"ה אחד) דהרי חצי שיעור מותר לישראל ולעכו"ם אסור (דהרי לא ניתנו שיעורים

ושוב הראוני מש"כ הערוך לנר על התוס' שם בסנהדרין שהקשו דהרי איסור לא ישובתו לא נשנה ולב"נ נאמרה ולא לישראל, דבאמת לפי התוס' לשיטתם לא קשיא, שהרי כתבו התוס' בחולין דר"ל ליה הך סברא דמי איכא מידי עי"ש והרי ר"ל הוא המ"ד דכותי ששבת חייב מיתה עי"ש. ויש לבאר דברי התוס' דקושייתם לא אזדא אליבא דר"ל, אלא אליבא דר' יוסי ב"ר חנינא דאיהו בעל המימרא דקאמר דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לב"נ, ואיהו גופה ס"ל במדרש (הג"ל בפר' דברים) דעכו"ם אסור לשבות, ולדידיה שפיר הקשו התוס' דאיהו שפיר ס"ל דליכא מידי וכו', ורק לגבי קו' הגרעק"א שהקשה מכח חצי שיעור שפיר י"ל כנ"ל, דלר"ל מעיקרא לא קשיא מידי, ודו"ק.

*

ואפשר לתרץ עוד עד"ז דברי הפני"פ, דלא קשיא קו' רעק"א על דבריו דאי אוהרת לא ישובתו הוא ביום ולילה שלאחריו, א"כ מנ"ל דלא ישובתו לא נאמרה לישראל מהא דנצטוו לשבות ביום ולילה לאחריו כשחל יוה"כ סמוך לשבת, הרי י"ל דאה"נ בכה"ג צריך לעשות חצ"ש דמלאכה ביו"כ וחצ"ש בשבת, דלענין לא ישובתו מצטרפים אהרדי ולענין מלאכת שבת ויוה"כ אין מצטרפים, ושפיר י"ל דגם בבנ"י שייך לא ישובתו. וי"ל בזה, דהנה על הקו' הג"ל היאך שמר אברהם אבינו את השבת עד שלא נצטווה עליה, הרי ב"נ הוזהרו שלא לשבות, תי' בס' עונג חיים לשבת עפימ"ש המנחת חינוך (סוף מצוה כ"ד) דלדעת הסוברים דעל תחומין איכא עשה דתשבות, א"כ לגבי איסור שביתת ב"נ גם כאשר שבת מן המלאכות אלא שהלך יותר מג' פרסאות סגי בכך שלא עבר על איסור שביתה, כיון דתשבות קאי גם על תחומין, עי"ש.

לפי"ז י"ל דהאבות היו מניחין עירוב תחומין והיו הולכין יותר מג' פרסאות, ונמצא דממנ"פ כדון עשו, דאי דינם כישראל שפיר היו רשאים ללכת

חוץ מג' פרסאות דהועיל להם העירוב, משא"כ אם היה דינם כב"נ הרי לא שייך בהם עירוב דדין עירוב נתחדש רק לישראל, וכיון שהלכו יותר מג' פרסאות לא עברו על הלאו דיום ולילה לא ישובתו עכתו"ד. וכבר קדמו בזה החת"ס (עה"ת בפר' במדבר) ונדפס גם בחידושי מס' יומא (דף כ"ח ע"ב) עי"ש, ואמנם הך תירוצא אתיא רק אליבא דמ"ד דתחומין מה"ת, דאל"ה הרי לא עברו על לא ישובתו אפי' אם יצאו חוץ לתחום.

והנה בגמ' עירובין (דף י"ז ע"ב) דריש איסור תחומין מה"ת מקרא דאל יצא איש ממקומו ביום השביעי לאיסור תחומין, אבל ברש"י בפי' החומש (פר' בשלח טז, כט) פי' דפשוטו של מקרא דאל יצא קאי על לוקמי המן שנצטוו שלא יצאו ללקוט מן בשבת, וכתב המזרחי שם דנראה דרש"י ס"ל דתחומין מדרבנן לא שנא דאלפים אמה לא שנא דשנים עשר מיל, עי"ש מה שהאריך בזה, נמצא דהגך פירושים תליין בפלוגתא דתנאי אי תחומין דאורייתא, דבגמ' בעירובין אזיל בשיטת רבי עקיבא דס"ל דתחומין דאורייתא, ורש"י בחומש קאי לשיטת רבנן עי"ש.

ובשו"ת זכרון יצחק (סי' י"ז, הובא בפרד"י פר' בשלח, שמות טז, כט) כתב לבאר הפלוג' בזה, דהנה יל"ד במאה"כ אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, דתיבות ביום השביעי אך למותר נינהו, שהרי כבר נאמר ברישא דקרא ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום השישי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו, וא"כ כל הפסוק בשבת מדבר ולמ"ל לכפול שוב ביום השביעי, וכן דייק בירושלמי בקרא דלא תבערו אש ביום השבת ודרש בה למעט יו"ט, והכא א"א למעט יו"ט שהרי הביאו התוס' (עירובין דף ל"ח ע"ב, ביצה דף ב' ע"ב) ממכילתא דגם ביו"ט לא היה יורד המן עי"ש.

וי"ל דאי נימא דתוס' שבת לאו דאורייתא, א"כ ע"ז אמר קרא 'ביום השבת' דבשבת עצמו הוא דאסור ולא בתוס' שבת, אך לפי"ז אין לומר דהאי

סבר דתוס' שבת דאורייתא, עכת"ד.

והנה במדרש (ב"ר פ"ט, סי' י"ד) ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי א"ר יודן זו שעה יתירה שמוסיפים מחול על הקודש וכו' עי"ש, ואמנם בגמ' דידן דרש רשב"ל (שבת דף פ"ח ע"א) מ"ד ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשי בראשית אם ישראל מקבלין התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

וכבר אמרנו דהנך דרשות תליין בדין אימתי זמן תו"ש, דהנה בר"ן במס' ביצה (דף ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף) וז"ל, ולי נראה כיון שצותה תורה תוספות, צריך להוסיף מחול על הקודש איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק, שאל"כ לא היה צריך להזהיר על תוספות, וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרינן ספד"א לחומרא מה"ת היא עכ"ל, ובמנחת חינוך (מצוה שי"ג אות ט') כתב דנראה מדברי הר"ן דלדעת הרמב"ם דספד"א מה"ת לקולא אין צריך להוסיף קודם בין השמשות כי מה שהוא שוכת ממלאכה בה"ש הוי בזה תו"ש, דהרי מדין תורה מותר בעשיית מלאכה בין השמשות, ואע"ג דהוי ספק ולחומרא מ"מ אינו אלא מדרבנן דספד"א מה"ת לקולא, ועיין ג"כ בפרמ"ג (רס"א סק"ח באשל אברהם) שכתב כן לדעת הרמב"ם דספד"א מה"ת לקולא הוי בין השמשות התוספות, כיון דמה"ת אין חייבים לשבות בו, ולמ"ד דספד"א מה"ת לחומרא צריך להוסיף מעט קודם בין השמשות, עי"ש.

והנה מלשון המדרש דדרש יום השישי זו שעה יתירה וכו' מוכח דבעי להוסיף מבעוד יום שהרי דריש לה מקרא דיום השישי, ובעינן שיוסיף מוודאי יום, ולפי"ז י"ל דר' יודן במדרש ס"ל דספד"א מה"ת לחומרא, וא"כ צריך להוסיף מבעו"י דווקא ולא סגי בביה"ש ולזה שפיר דריש יום השישי על תו"ש, משא"כ רשב"ל בגמ' ס"ל דספד"א מה"ת לקולא וא"כ סגי להוסיף בביה"ש, ולכן א"א לאוקמי קרא דיום השישי לתו"ש, ולכך מוקי לה להא דתנאי התנה הקב"ה

קרא קאי על לוקטי המן, לומר דבתוס' שבת מותר להוציא המן, שהרי המן ירד רק בבוקר וכחם השמש ונמס ולא היה נמצא מן כלל בזמן תוס' שבת. ומכח האי קושיא ודיוקא דקרא ההכרח לומר דקרא דאל יצא קאי לדורות ולאיסור תחומין, ו'ביום השביעי' אתי למעט תוס' שבת, להורות דלא חשבינן אלפיים אמה אלא מה שהולך בשבת עצמה ולא מה שהלך לפני שבת בזמן תוס' שבת, ואולם תינה אי נימא תוס' שבת לאו דאורייתא שפיר יל"פ דיום השביעי אתי למעט מה שהלך בזמן תוס' שבת דלא מצטרף לתחום אלפיים אמה, אבל אי תוס' שבת מדאורייתא א"כ הו"ל התוס' כגופו של שבת עצמו (עיין בזה שו"ת דברי יציב האו"ח סי' רכ"ו), ולא שייך למעט מה שהלך בזמן תוס' שבת שהרי הוא מגופו של שבת, וכיון דאין לנו מה למעט מביום השביעי שוב הדרינן לאוקמי קרא כפשטיה, דקאי אל יצא על לוקטי המן שלא יוציאו מרשות לרשות.

היוצא מדבריו, דמאן דס"ל דתוס' שבת לאו דאורייתא, לדידיה שפיר דייק הך יתורא דקרא 'ביום' השביעי, ומפרש לה דאתי למעט תוס' שבת, והיינו למעט שאין לחשב מה שהלך לפני ואחרי שבת, ולפי"ז ממילא דבהכרח דקאי על תחומין, (שהרי א"א לומר דקאי על המן), ומינה דתחומין דאורייתא, משא"כ למאן דס"ל דתוס' שבת דאורייתא, וממילא בלא"ה אין לפרש דקרא ממעט תוס' שבת, וא"כ אין כאן מקום לדייק יתירא ביום, וממילא עדיף לפרש כפשטיה דמיירי בלוקטי המן ולענין הוצאה, ושוב י"ל דתחומין מדרבנן.

לכן ר"ע דאית ליה דתוס' שבת לאו דאורייתא (וכמ"ש הרב המגיד והלח"מ פ"א משביתת עשור ה"ו בדעתו), מש"ה מוקי קרא בתחומין וס"ל תחומין דאורייתא, משא"כ רבנן דס"ל דתוס' שבת דאורייתא לדידהו תחומין לאו דאורייתא, עכ"ד עי"ש באריכות, נמצא דמאן דס"ל תחומין דאורייתא, בהכרח סבר דהתוס' שבת לאו דאורייתא, ומאן דס"ל דתחומין לאו דאורייתא

עם מעשי בראשית וכו'.

ולפי"ז א"ש פסקי הרמב"ם דלשיטתיה אזיל דפסק דספד"א מה"ת לקולא (הל' טומאת מת פ"ט הי"ב) וז"ל, אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים וכו', ומינה דסגי בתום' שבת בזמן ביה"ש, וא"כ לא יתכן דקרא דיום השישי קאי על תו"ש, ולכן ס"ל דתו"ש לאו דאורייתא, וכמש"כ הרב המגיד (הל' שניית עשור פ"א ה"ו) בדעתו.

עוד נקדים דנודע מש"כ המפו' דפלוגתת ר' יוחנן ור"ל בדין חצי שיעור (יומא דף ע"ד ע"א) תליא בדין ספד"א, דבגמ' שם פריך ר"י לר"ל מהא דתנן כל חלב לרבות כוי וחצי שיעור עי"ש, וי"ל דכיון דאיצטריך קרא לאסור כוי א"כ לא אייתר לרבות חצי"ש, נמצא דאי ספיקא מה"ת לחומרא ולא איצטריך קרא לאסור כוי דהרי בלא"ה הוי מחמירין מספק, א"כ אייתר קרא לרבות חצי"ש, אבל אם ספיקא מה"ת לקולא ובעינן קרא לאסור כוי, לא אייתר קרא לאסור חצי"ש, היוצלמ"ז דר"י ס"ל דספד"א מה"ת לחומרא לכך דרש כל חלב לאסור חצי"ש, ור"ל ס"ל דספד"א מה"ת לקולא וצריך קרא לאסור חלב כוי לכך חצי"ש מותר מה"ת, (עיין חוט המשולש פר' במדבר שער המים סוד"ה אכנ). וכ"ה בס' דברי אמת (להגאון אב"ד פרעמיסלא, דרוש ז' עמוד ק"ו) עי"ש.

מעתה מתורין שפיר דברי הפני"פ, דשפיר הוכיח התוס' דבנ"י אינם מצוים על לא ישובתו מהא דפעמים שבת ויו"כ סמוכים זל"ז ומצווים שלא לעשות מלאכה ביום ולילה שלאחריו, ולא תיקשי קו' הרעק"א דאפשר שיעשו חצי"ש דמלאכה בשבת וחצי"ש ביוהכ"פ דלגבי לא ישובתו סגי בכך, ולענין מלאכת שבת ויוה"כ אינם מצטרפים, וא"כ אי נימא דאיסור שביתה הוא ביום ולילה של אחריו אפשר דגם בנ"י מצוים על ישובתו, ובשבת ויו"כ עושה בכל אחת חצי"ש דלדעת ר"ל דחצי"ש מותר מה"ת.

ולחאמור נוחא, דהרי כל מה שהוכיח הפני"פ יסוד דבריו דבעינן יום ולילה שלאחריו, הוא כדי לתרין הא דלא עבר אברהם אבינו על לא ישובתו משום דהציווי הוא על יום ולילה שלאחריו, ומכח יסוד זה הוקשה לו דא"כ יתכן דישאל נמי מצווין בלא ישובתו, והוצרך להוכיח משבת ויוה"כ הסמוכים זל"ז ובנ"ל, וכל יסוד קו' הוא דווקא אי חצי שיעור אסור מה"ת, דאילו אליבא דר"ל דחצי"ש מותר מה"ת והיינו משום דאיצטריך כל חלב לחלב כוי דבלא"ה ספיד"א מה"ת לקולא, לפי"ז סגי בתום' שבת בזמן ביה"ש, [ומהאי טעמא לא ניח"ל לר"ל לאוקמי קרא דיום השישי לתו"ש דהרי סגי בביה"ש], נמצא דס"ל דתו"ש אינו אלא מדרבנן, וא"כ הא דכתיב אל יצא וגו' ביום השביעי, היינו למעט מה שהלך לפני ואחרי שבת, ומינה דתחומין דאורייתא, מעתה לא קשיא כלל היאך שמר אברהם אבינו את השבת, דהרי י"ל דהניח עירוב תחומין והלך חוץ לתחום, דמדון ישראל שריא ליה ובדין ב"נ לא שמר שבת, מעתה לדידיה אין הכרח כלל דלא ישובתו הוא ביום ולילה של אחריו, אלא דגם בב"נ היום הולך אחר הלילה כברייתו של עולם.

וממילא כיון דכל יסוד דברי הפני"פ אתיא אליבא דר' יוחנן דחצי"ש אסור מה"ת וכמו שנתבאר, מעתה שפיר הוכיחו התוס' דלא נאמרה לא ישובתו לישראל כי הרי נצטוו לשבות בשבת ויו"כ הסמוכים, כי אין לומר דיעשו חצי"ש בשבת או ביו"כ, שהרי נקטינן כמ"ד חצי"ש אסור מה"ת, ודו"ק.

ודאיתנין להכא יבואר לנכון הא דפליגי ר' יוחנן ור"ל בטעם איסור שביתה לב"נ, דלר' יוחנן הטעם משום דהשבת אות בין הקב"ה ובנ"י וכאשר מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זע"ז מי שבא ומכניס עצמו ביניהם חייב מיתה, ולר"ל משום דכתיב יום ולילה לא ישובתו.

והיינו דר' יוחנן לשיטתו דחצי"ש אסור מה"ת, משום דלא צריך קרא לחלב כוי דבלא"ה ספיד"א

הדרושים לגנאי, דמה ראו על ככה כשאפשר לדרוש לשבת, והתורה מעידה בפירוש 'איש צדיק תמים', למה לפרש העניין לגנאי. והנה מחלוקת זו הובאה בגמ' (סנהדרין דף ק"ח ע"א) רשב"ל דורש לשבת ורבי יוחנן דורש לגנאי, וזה מתמיה ביותר כי כמה פעמים מצינו בש"ס שר' יוחנן אומר לרשב"ל לא ניחא ליה למרייהו דלימא הכי (ראה כתובות דף קי"א ע"ב; סנהדרין דף קי"א ע"ב), שעדיף לפרש באופן אחר לטובה ומדוע ראה לדרוש כאן לגנאי.

במדרש (כ"ר ל, א) נח איש צדיק תמים, הדא הוא דכתיב (משלי יב, ז) הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמוד, הפוך רשעים ואינם זה דור המבול ובית צדיקים יעמוד זה נח. וצ"ב מה הוסיף בדרשתו על המקרא, כי הכל מפורש בפרשה איך שהרשעים דור המבול נהפכו ואינם, ואילו ביתו של נח נתקיים לעד. ויבואר ובהקדם עפ"י מה שאני מפרש לעצמי תמיד מה שאומרים בנוסח תפילת הזכרונות בימי ראש השנה, 'וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם על כן זכרוננו בא לפניך ה' אלקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים, דבלשון 'על כן זכרוננו בא' וכו' משמע שיש כאן סיבה וטעם לדבר שזכרוננו בא, והלא לא מזכירין שם שום סיבה לדבר אלא אומרים 'וגם את נח באהבה זכרת וכו' על כן זכרוננו בא לפניך, ומעתה מה שייך כאן 'על כן, ומה גם שנראה ככפל לשון שהוא אך למותר.

ואפשר לבאר עפ"י הגודע דברי האלשיך הק' עה"פ (דברים י, ט) רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים כיום הזה, דהנה יש ב' מיני חשיבות, יש בחינה כאשר בני ישראל במדריגה גבוהה אשר יש בהם חשיבות עצמית מצד המעלות והזכויות, וכך היו האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב שכ"א היה חשוב מצד עצמו, אמנם יש לפעמים שמצד עצמם אינם זכאים וחשובים לאהבה, אף על פי כן מחשיב הקב"ה את בני ישראל בהעריך אותם כלפי הגויים, שהרי הגויים אין להם חשיבות כלל וכלל ולעומתם בוודאי שבני ישראל זכאים וחשובים, וזש"ה, רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, שלהם היתה חשיבות מצד עצמם,

לחומרא, וא"כ קרא דיום השישי קאי על תוס' שבת שהרי צריך להוסיף מבעו"י, וכיון דתוס' שבת מדאורייתא א"כ לא יתכן לאוקמי קרא דאל יצא וגו' ביום השביעי על איסור תחומין ולמעט מה שהלך סמך לשבת, שהרי התוספת הרי הוא כשבת עצמו, וא"כ תחומין אינו מה"ת כמ"ש הזכרון יצחק הנ"ל, וממילא דאין לתרין דאברהם אבינו שמר את השבת ע"י שהלך חוץ לתחום והניח עירובי תחומין, וא"כ הדק"ל היאך שמר אברהם אבינו את השבת, משו"ה ס"ל דלא נאסר עליהם עצם השביתה אלא שלא לשבות לשם דת חדשה, והטעם מחמת שהשבת הוא אות בין ישראל להקב"ה, ובכן שפיר שמר אברהם אבינו את השבת לקיים מצוות השם כמו שקיים כל התורה (וכדתי' כן האחרונים, עי' בשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' קמ"ה, פרשת דרכים זוטא סוף אות א' בית האוצר ח"א כלל א' אות א').

אבל ר"ל דס"ל דחצ"ש מותר מה"ת דספיד"א מה"ת לקולא, וסגי בתוס' שבת בזמן ביה"ש, ותוס' שבת אינו אלא מדרבנן, וקרא דאל יצא וגו' אתי למעט מה שהלך סמוך לשבת דתחומין דאורייתא, וא"כ לא קשיא כלל היאך שמר אברהם אבינו את השבת, דהרי י"ל דהניח עירוב תחומין והלך חוץ לתחום, וממילא דשפיר י"ל דאין איסור השביתה משום קדושת השבת, אלא דעצם השביתה נאסרה עליהם, אף שלא לשם חייב שביתה שבת, ולכן אסור להם לקבוע לעצמם יום מנוחה, לכך שפיר מוקי קרא דלא ישבותו על איסור שביתה, ודו"ק.

התורה היה עה"פ בפרשתן (בראשית ו, ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח. וברש"י איש צדיק תמים היה בדורותיו יש מרבתינו דורשים לשבת כל שכן אילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש דורשים לגנאי בדורותיו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. וידוע מה שכבר תמהו על

בני דורו הרשעים, ואעפ"כ נידון להצלה, וכוונת רבי יוחנן לקבוע לימוד זכות לדורות עולם על בני ישראל, שמזה נקבע לזרעו אחריו בני ישראל לדונם בהנהגה זו, שאע"פ שלא יהיו ראויים מצד עצמם, ימדדו וישקלו את מעשיהם למול התנהגות רשעי אומות העולם אשר סביבותיהם ויבחר בהם ויצילם מכל צרה וצוקה, ולכן אמר אילו היתה צדקות כזו בדור של עוד צדיקים לא היה נחשב, ומכל מקום כיון שדורו אנשי רשע מאד לכן אותך ראיתי צדיק לפני והיא שתעמוד לך למלפך ולהצילך מן המבול, ולכן גם לדורות יהא ההלכה כן שלא להעריך את ישראל כלפי עצמם, אלא למול אומות העולם.

וזהו הנוסח הנסדר בתפילת ראש השנה בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם, ורק למול רוע מעלליהם היה זכרונו של נח עולה לטובה לפניו, וזהו על כן דהיינו מפני רוע מעללי דור המבול זכרונו בא לפניך להרבות זרעו כעפרות תבל, כי למולם היה נחשב צדיק, ונקבע לומר זה בזכרונות כדי לעורר העניין הזה שיעלה זכרונו לטובה אף שאיננו ראויים מצד עצמנו כי אם למול מעשי כל העמים.

ובגמ' (סנהדרין דף ק"ח ע"א) תנא דבי ר' ישמעאל אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה' שנאמר כי נחמתי כי עשיתים ונח מצא חן וגו', נחמתי כי עשיתים ונח - סמוכין קדריש והוא כדרשת המדרש שהבאנו לעיל. והנה כאן בגמ' מובא זה בשם ברייתא דבי רבי ישמעאל, ועפי"ז אפשר לבאר בפשטות את דברי המדרש פליאה, במה שנא' (תהלים קיד, ג) הים ראה ויננס - מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה. דהלא העניין שלא רצה הים ליקרע לפני ישראל כי קיבל את דברי המקטרג של מעלה מה נשתנו אלו מאלו, הללו והללו עובד ע"ז וכו' (ילקוט בשלה, רמז רלד), עד שענה אתו הבוכ"ע שוטה שבעולם אתה דן אונם כרצון וכו', וגם כאן איתא בספה"ק שאע"פ שהתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, מכל מקום עדיין היו טובים וצדיקים יותר מהמצרים הרשעים, שהם עשו במזיד ובמעל, ובני ישראל לא עשו כי אם מתוך אונם וטוורף הדעת, ולכן זכו להנצל ונסתמה טענת

אבל בדורות אחריהם שבחר ה' בזרעם אחריהם כבר אינו מצד מעלתם העצמית אלא ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים, כלומר, שבחר בהם משום דלעומת העמים הרי טובים הם לאין ערוך, עכתו"ד. והיוצא לנו מדבריו כי כאשר אין בני ישראל זכאים וראויים מצד עצמם, מעריך הקב"ה את ישראל לעומת הגוים הרעים, שהרי היהודי הגרוע ביותר הוא טוב יותר עשרות מונים מהגוי הטוב וההגון ביותר, ובכך נמשך זכות מצד מדת הרחמים.

ואפשר לומר דבדורו של נח הוקבעה ענין זה, כאשר הביטו ודנו את נח לפי בני דורו הרשעים, ואז נתגלתה צדקתו ביותר, וכבר דרשו חז"ל (ב"ר כט, א) עה"פ (בראשית ו, ז-ח) ויאמר ה' אמתה את האדם אשר על פני האדמה וגו' כי נחמתי כי עשיתים ונח מצא חן, אפי' נח שנשתייר מהן לא היה כדאי אלא שמצא חן בעיני ה', וכ"ה בגמ' סנהדרין (דף ק"ח ע"א), והיינו שגם נח היה בכלל כי נחמתי כי עשיתים לגודל רשעת דורו שהשפיעה עליו. וזהו מקור דברי הדורש לגנאי, אלא שמצא חן בעיני ה'. ומדוע מצא חן והלא לכאור' אין משוא פנים בדין, אלא שעניני ה' הביטו בנח אל מול כל דורו אשר 'נחמתי כי עשיתים', ואמר הלא זה צדיק תמים לעומתם והוא צדיק לפני בדור הזה, ולכן אזכרו בדין ואראהו בישועתי, כי כשמשווים מעשיו למול בני דורו אין לך צדיק כמוהו. וזה שרמזו חז"ל בפסוק הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, וכיון שהיו הם רשעים וגרועים כל כך עד שנאבדו מן העולם, על כן כנגדם ובית צדיקים יעמוד זה נח שלעומתם היה נחשב לצדיק, ולזה זכה להתקיים בדור הזה.

עפי"ז יתבאר היטב דרשות רבותינו ר' יוחנן ורשב"ל, שרשב"ל מלמד זכות על נח שאכן היה צדיק לפי דורו, וזה אף שהיה דור גרוע ביותר שהיה עלול להשפיע עליו, וכ"ש אם היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. וגם ר' יוחנן מודה לזה שנח היה מגיע למדרגות גבוהות מאד אילו היה בדורות של צדיקים אחרים, אלא רבי יוחנן רצה להדגיש העניין של צדיק לפי דורו כדי לקבוע מסמרות בהנהגה זו של 'ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים כיום הזה, וכן בא לדרוש לגנאי כאילו כל צדקתו של נח היתה רק למול

הרה"ח ר' מרדכי יהודה אייזנטל מלונדון. אחר 'הללו' ערכו 'מי שברך' למתענים בה"ב. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרב יואל צבי ראטה משגיח בישיבה"ק.

התורה בשוה"ט דעתיקא קדישא היה עה"פ בפרשתן (בראשית ה, יא) ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וגו', ובמסורה כ"פ טרף, חדא הכא, ואידך (הושע ו, א) לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו.

יש לבאר, דהבנה בספה"ק זרע קודש (ד"ה א"י נח איש צדיק), כתב בתו"ד "אבל באמת היה (נח) צדיק גדול מאוד שהכריע את כל העולם כולו לכף זכות", "והמשיך חסדים גדולים מאוד כי אף שהיה המבול היה חסד גדול, ולכן מבול גימטריא חסד"ו, שזה היה חסד גדול", עי"ש.

ובפשטות דהנה אי' בספה"ק (והוא מכתבי האריז"ל), דדור המבול היו נשמות גבוהות מניצוצי קודש של אדה"ר שנפלו בק"ל שנה, ונתגלגלו בדור המבול ועדיין לא נתקנו, ועז"א (בראשית ו, ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, ואח"כ נתגלגלו שוב בדור הפלגה כמ"ש (שם יא, ה) המגדל אשר בנו בני האדם, בני האדם קדמאה, וכיון דגם אז לנתקנו נתגלגלו שוב בבני" שהיו כמצרים ושם נזדככו ונצפרו על ידי עבודה קשה וצרות השעבוד ר"י שנה וכו', ועד שנתרוממו להיות דור דעה בדורו של משה.

הרי דעצם המבול היה בכך חסד גדול שלא יאבדו לנצח ח"ו וסו"ס באו על תיקונם, וי"ל דזה שרמו המסורה, דהיונה חפצה לחזק את נח כשיראה שכל העולם חרב ושלא יפול לידי צער ומרת נפש ורוח, על כן הביאה עלה זית טרף בפיה, לרמוז על מה שאמר הנביא כי הוא טרף וירפאנו, רצ"ל דהעונש הגדול הלזה שנמחו וכלו בעת המבול היה מצד החסד והרחמים כדי להכין תיקונם.

*

ואפ"ל עוד ברמז המסורה עפי"ד רביה"ק באגרא דכלה (בפרשתן) ובאריכות יותר בבני יששכר (מאמרי כסלו-טבת, מאמר ב, אות כו-כח), עה"פ בפרשתן (בראשית ה, ה) והמים היו הלוך וחסור עד החודש העשירי בעשירי באחד לחודש נראו ראשי ההרים. ותוד"ק דהנה קיי"ל לפי החשבון עשירי זה חודש אב,

המקטרג, וזה נקבע אצל נח כפי שתנא דבי ר' ישמעאל שאף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן, כי סמוכין קא דריש כשאתה מסמך מעשיו למול מעשי דורו הרי הוא צדיק תמים, ולכן כשראה הים ברייתא זו דר' ישמעאל הבין דבר זה שמעריכים את ישראל אל מול אומות העולם, ולכן אף כאן ראויים בני ישראל והגונים הם אל מול המצריים הרשעים, ולכן הבין שעליו להיבקע לישועתם של ישראל.

הנהגה זו נקבעה לדורות עולם, ועל זה אנו מברכין אשר בחר בנו מכל העמים כלישנא דקרא ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים, כי גם אם הבחירה בנו הוא רק לעומת האומות גם זאת בחירה נקראת, וגם זה בכלל הבוחר בעמו ישראל באהבה, כי בחירה שייך בכל מציאות שיש לפני האדם שני חפצים שעליו ליקח אחת מהם לעצמו, ואף ששניהם לפעמים אינם טובים בשבילו, אך כיון שהוטל עליו לקחת אחד מהם, הרי הוא בוחר בטוב שמשניהם, וזה נקרא שהוא בחר בחפץ הזה, ולכן בכל מצב שהוא ה' בוחר בעמו ישראל מכל העמים כי תמיד אנו טובים בהרבה מכל העמים, ולכן הבוכ"ע דן אותנו לזכות ולרחמים ולחסד והוא יגאלנו בגאולה שלימה בב"א.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' אהרן דוד וינברגר מפעיה"ק יו"ר ארגון אנו בניך דחסידי צאנז. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' אברהם יצחק שאטן מירושלים, לוי - הגאון רבי יצחק אייזיק לוי שליט"א מרבני קרית צאנז, שלישי - הרה"ח ר' יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק, רביעי - החתן מורנו אליעזר נ"י בן הרה"ח ר' משה טהלר מרחובות, חמישי - החתן דוד קניג נ"י, שישי - מרן שליט"א [אחר העלייה נערך מי שברך לרגל הולדת הבת להר"ר ישעי' שר מפעיה"ק (כ"ר חיים שרגא פאביל ז"ל, וחתן להבחל"ח הג"ר גדליה יעקובוביץ רא"כ מעלי דשבתא), ולהר"ר יהודה צבי פריזנט מפעיה"ק (כ"ר משה מפעיה"ק, וח"ר יחזקאל קליינמן מפעיה"ק), שביעי - הרה"ח ר' מאיר רייך מבארא פארק, הרה"ח ר' יצחק מרדכי ברנדסדורפר מב"ב, הבחור הבר מצוה נפתלי הרצקא נ"י בן הר"ר מרדכי שבתי פיליפ מפעיה"ק (כ"ר יצחק מאלעד, וח"ר אליעזר בריל מפעיה"ק), אחרון - הרה"ח ר' יונה מאיר טהלר מרחובות, מפטיר - החתן מורנו אברהם נ"י בן הר"ר יוסף גליק מפעיה"ק, הגבה - הרה"ח ר' אהרן הרשקוביץ ממאנסי, גלילה -

וזה רמז המסורה, ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיח, רמזה בזה על שמן דנרות חנוכה, שהשי"ת המגיד מראשית אחרית המשיך אתעדל"ת שיהיו בני"י מדליקין נר חנוכה בשמן זית שההוא המוכחר, בזכות זה נראו ראשי ההרים ונבנה העולם מחדש.

והנה נודע מש"כ בספה"ק (בני יששכר, מאמרי כסלו טבת, מאמר ב, אות ה) דחנוכה הוא חינוך והרגל לגאולה העתידה, ולזה סמך הכתוב כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו ובהמשך כתיב יחינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה, ופירשו (ראה רש"י שם) יחינו מיומים יחזקנו משתי פורענות שעברו עלינו משתי מקדשות שחרבו, ביום השלישי בבנין בית השלישי יקימנו ונחיה לפניו, וי"ל שמיד בעת המבול נתעורר דב"ז שיהיו מדליקין נרות חנוכה ומכך יתהווה הכנה לבנין העתיד בעת הישועה הנצחית, הבן.

וגם י"ל, דרמז כאן בפסוק יחינו מיומיים, דרמזי למה שהקדמנו תחילה דנתגלגלו הנשמות ב' פעמים בדור המבול ודור הפלגה, ולא זכו לבוא לתיקונם, אולם ביום השלישי היינו כשנתגלגלו ביורדי מצרים או אז יקימנו ונחיה שאז זכו לבוא לתיקון השלם.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרה"ח ר' אהרן הרשקוביץ מרחובות, לוי - הר"ר דוד לוי מפעיה"ק, שלישי - הרב יהודה טרייטל ברנדסדורפר משגיח רוחני בישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, גלילה - הרב בנש"ק יהושע אליעזר הלברשטאם שליט"א מירושלים.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ג ר' דוד אסקל ראש הכולל בצפת, דרוור יקרא - הר"ר יוסף גליק מפעיה"ק, שבת היום - הרה"ח ר' אברהם צבי בלומנטל מפעיה"ק.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה עה"פ בפרשתן (בראשית ו, ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח. ובמדרש תהלים (א, א; ב"ר כו, א) עה"פ (תהלים א, א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך הטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה, קדריש שמדבר בנח איש צדיק שלא הלך בעצת שלשה דורות, דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, וי"ל"ב הרמז בזה.

שהוא עשירי למרחשון שבו התחיל הגשם (ב"ר לג, ז), ולכאו' יש להתבונן למה נכתב בלשון כזה, והוה ליה לכתוב בחשבון החדשים הנמנים מניסן או לפי סדר השנים דמתשרי, מנינן, וכמו שהתחיל בפועל הוה לקרוא למרחשון שני.

וביאר בקודשו, כי הנה בכל פעולת השי"ת בשמים ובארץ רצונו ית"ש שיהיה הכל על ידי אתערותא דלתתא. ובבריאת שמים וארץ שלא היה אז אתערותא דלתתא כי הלא עדיין לא היה אדם על האדמה אשר יעבוד את בוראו ויקדים באתערותא דלתתא, לזה הספיק מחשבתן של ישראל שקדמה למעשה בראשית להיות לאתערותא דלתתא, כי עלה במחשבתו ית"ש האך יהיו ישראל מקיימים מצות ומעשים טובים, ועל ידי זה כביכול היה אתערותא להבריאה שעלה במחשבה כביכול מה שיקבל תענוג מן מצות ומעשים טובים של ישראל.

ובימי המבול כאשר נחרב העולם והגזירה היתה אפילו על שמטיית הארץ ג' טפחים של עומק המחרישה (ב"ר לא, ז) עד שהיה מן הצורך להבראות כעין בריאה חדשה. וא"כ לאחר המבול בהתעוררות הרחמים בעת הרצון היה צורך לאתערותא דלתתא ע"י שיתעורר דב"ז שישראל יקיימו מצוות ה'.

והנה בעשירי באחד לחודש שהוא ראש חודש טבת מקיימים ישראל ב' מצוה בראיה, האחד הוא קידוש החודש שבראיה תליא מילתא, וכדאמרו חז"ל בגמ' (ראש השנה דף כ' ע"א) כזה ראה וקדש, וכן נמי מצות נר חנוכה שאין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד, וגם מברכין על הראיה, ובמחשבה הלזו כביכול שעלה במחשבתו ית"ש אשר בעשירי באחד לחודש יקיימו ישראל ב' מצות בראיה, הא גופא נתהווה כביכול לאתערותא דלתתא שיהיה מציאות ראיה בעולם, ומכח זה נראו ראשי ההרים ונתראה העולם היינו היבשה.

וזהו שרמזה התורה [והגם שלפי פשוטו מוכרחין לפרש שהוא חודש אב, עם כל זה הוא מרמזי תורה] בעשירי באחד לחודש רצונו לומר על ידי זכות מצות הראיה הנעשים בעשירי באחד לחודש, על ידי זה נראו ראשי ההרים, ונתראה היבשה, עכתוד"ק יעו"ש עוד באורך.

והקב"ה השיבה כהוגן, שנא' (הושע ו, ג) ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו, אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש, אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם שנאמר (שם יד, ו) אהיה כטל לישראל. ותו"ד דהנה כתבו החוקרים דיש הבדל בין גשם לטל, דהגשם הוא מלחות ארץ המתהווה מן המים והאדים עולים למעלה, וכאשר יתקבצו האדים יגרום חום השמש שיהיו חוזרים ויורדים לארץ, בגין כך כאשר יתייבש האדמה ולא יעלה לחות מלמטה לא ירדו גשמים מלמעלה, אבל הטל אינו מלחות ארץ, רק יורד מגטיפות הלחות בחלק האויר הרחוק מאתנו ועומד תמיד קר ולח ומשם יטפו אגלי טל על הארץ, ולכך תמיד יום ביומו כהחם קצת היום ירדו טיפי טל מן חלק אויר המקורר כגודע, ולכך טל אינו נעצר לעולם.

עד"ו הדוגמא בשפע הברכה היורד מן השמים דעל ידי אתערותא דלתתא שבני אדם מעוררים במצות ומעש"ט איתער עובדא דלעילא להוריק ברכת שמים חנא וחסדא וגו', וזהו על דרך הגשם שכפי שעולה מן הארץ נמשך ירידתם לארץ, ואולם לפעמים יורד הברכה מן השמים גם בלי אתערותא דלתתא כי אל דעות ה' וכשעולה ברצון העליון ית"ש שולח ברכתו גם ללא הכנת האדם למטה. לכן כאשר כנסת ישראל ביקשו ויבוא כגשם לנו, רצ"ל בדוגמת הגשם שירידתה תלוי במה שעולה מן הארץ, והיינו שעל ידי שבנ"י יעשו פעולה באתדל"ת תרד הברכה מן השמים, אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש. שהרי לפעמים לא יוכלו להתחיל בהתעוררות כראוי ואז ח"ו פסקה טובה מישראל, לכך מוטב אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם כמ"ש אהיה כטל לישראל, שהוא בבחי' אתערותא דלעילא שאינו תלוי במעשי בני"א, והיינו דהשי"ת ברוב רחמיו יעורר אותנו כשפעת טובו גם בהעדר ההכנה מלמטה, עכתוד"ק יעו"ש.

- עפ"י סדר הבריאה לכל פעולה מלמעלה צריך הכנה קודם מלמטה -

והענין בזה דהנה בסדר בריאת העולם נקבע שכל דבר יהא נמשך על ידי פעולת התחתונים דייקא, על

בספה"ק ייטב לב (בפרשתן) הביא בשם הרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זי"ע (בספרו הק' בית ישראל, ריש פרשתן) דנח רומז על יום שבת, שנאמר בו (דברים ה, יד) למען ינוח עבדך וגו', וכן יסד הפייטן 'מנוחה ושמחה', עיי"ש. ובאמת דרמז זה כבר הקדים לו בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשתן) ורביה"ק מלובלין זי"ע (דברי אמת, פרשתן) ועוד (וראה זוה"ת, ריש פרשתן, סוד"ה אמר), שיש כאן רמז על שב"ק, והתוה"ק כפטיש יפוצץ סלע, וראוי לבאר רמז זה מה בא ללמדנו.

בבעל הטורים בר"פ, אלה תולדות ד' דסמיכי, אלה תולדות נח, אלה תולדות השמים והארץ (לעיל ב, ד), אלה תולדות שם (להלן יא, י), אלה תולדות יעקב יוסף (להלן לו, ב), עיי"ש, ויש לבאר הרמז בהני קראי.

נקדים בדברי הגמ' (עירובין דף י"ג ע"ב) ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ע"כ. ועיי"ש בריטב"א שביאר ההבדל בין ב' הלשונות. וכבר תמהו קמאי, דהיאך קבעו דנח לו לאדם שלא נברא משנברא, הלא הבוכ"ע הוא טוב ומטיב ורחמיו על כל מעשיו, ולא יתכן שברא דבר שאין רצוי ושהיה נח יותר שלא נברא, ומה גם דהלא מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית א, לא) וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד.

גם לבאר אמז"ל (כ"ר יב, טו, הובא ברש"י) עה"פ (בראשית א, א) בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ וגו', ברא אלוקים ולא אמר ברא ה', מתחילה עלה במחשבה לבראותו במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים עמד והקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין, והיינו דכתיב (שם ב, ד) ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים וגו'. וצ"ב הכי שייך כלפי הבורא ב"ה שינוי דעת וחזרה ממה שסבר תחילה.

- מרחמי הבורא ית"ש להשפיע התעוררות מלמעלה גם כשאין אתערותא דלתתא -

ואפ"ל עפ"י דברי הרה"ק הרבי יונתן זי"ע ביערות דבש (תחילת דרוש א') לבאר אמז"ל (תענית דף ד' ע"א) אמר רבי ברכיה אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן

זה לשנות סדר הבריאה להקדים באתערותא דלעילא. וי"ל בהקדם מש"כ בישמח משה (פר' וארא) ותו"ד דהנה כל ענין של הזמן הוא בריאה גשמית כשאר כל יצורי הבריאה, [גם חוקרי הטבע בזמנינו אומרים דכאשר עולים למעלה מכח משיכת הארץ אין ניכר השפעת הזמן כמו למטה, הגם שאין אנו צריכים לדידהו, אך עכ"פ מציאות הדברים שגבולות הזמן הוא חלק מטבע הבריאה הגשמית בעוה"ז], כאשר לכך ישנו הברל אם ההנהגה הוא בשם הוי"ה ב"ה, או ההנהגה הוא ע"י שם אלוקים, כי שם אלוקים עולה בגימטריא הטב"ע, כמ"ש הרמב"ן (פר' בראשית), ובטבע הבריאה נקבע שיהא הכל תחת משטר הזמן, שהרי נברא העולם בששת ימי המעשה ויהי ערב ויהי בוקר, ואמה"כ (ה, כב) עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו, שנקבעו המזלות וסדרי המערכת שיהא הכל במועדו וזמנו, ועל כן כאשר ההנהגה בשם אלוקים הכל תלוי על פי הזמן המסוים. לא כן כאשר ההנהגה בשם הוי"ה אשר שורשו ב'היה הוה ויהיה' דהיינו שההיה והיהיה וההוה הכל כאחד בבחי' של למעלה מן הזמן וממילא דלא שייך בה מוקדם או מאוחר וכו', וכבר אמרתי דזהו שנאמר ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, שכל הג' הם לעולם ועד בלא התחלקות כלל, ועי"ש בישמח משה מה שפירש בזה.

- בדורות הירודים אין מצפים לאתערותא דלתתא -
 מעתה מבואר היטב דכאשר השי"ת מרחם על בני ישראל ממשיך הנהגתו ית"ש משם הוי"ה ב"ה שהוא בחי' למעלה מן הזמן דלפי הנהגה זו לא שייך מוקדם ומאוחר, ממילא דאין ההשפעה תלוי בכך שיקדימו להתעורר באתערותא דלתתא, דדבר זה שייך רק על פי טבע הבריאה שנברא בעולם בשם אלוקים שכאמור תלוי במשטר הזמן, אבל כאשר רואה השי"ת בעני עמו אשר נמצאים במצב שאינם יכולים להתחיל וכו', אז מרחם עליהם להמשיך ההנהגה העליונה משם הוי"ה ב"ה שאין בה כלל עבר ועתיד, מוקדם ומאוחר, וממילא דאז שפיר השי"ת מתחיל לעורר רוח טהרה וברכת שמים משמי מרום עד שעל ידי זה יתקרבו בני ישראל לקבל עליהם עול מלכות שמים שלימה, דהרי לפי הנהגת

דרך שפרש"י בפסוק (בראשית ב, ה) וכל שיח השדה מרם יהיה בארץ וכל עשב השדה מרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה, לפי שאין אדם מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים. הרי לנו שכן קבע השי"ת בבריאה שיהיה בבחי' של פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (מדרש שיה"ש ה, ג), דהיינו שיהא ראשית ההכנה למטה על ידי האדם ובכך יומשך השפע ממקור עליון. ואמנם מחסדי השי"ת אבינו אב הרחמן האוהב עמו ישראל, שכאשר יהיה מצב שבני ישראל יהיו שרויים בגלות ושחה לעפר נפשם כאשר אין להם לא מנהל ולא מחזיק בעדם, ונשקעו כל כך עד שלא חלי ולא מרגיש שום טעם גודל הנפילה והירידה, בדוגמת החולה שאינו מרגיש כל טעם במאכלו וכו', אשר במצב כזה בני ישראל שקועים בתרדמה עמוקה ואינם יכולים להתחיל באתערותא דלתתא, או אז יתעוררו עליהם רחמי שמים וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח להאיר עליהם באתערותא דלעילא ברוח טהרה וברכת שמים גם בלי התעוררות והכנה מצד בני האדם.

וכן היה בגלות מצרים, שהיו ישראל בשפל המדרגה ממש, עד שהוציאם הקב"ה גוי מקרב גוי (דברים ה, ד. ויק"ר כג, ב), כי אז ירדו לשפלות כמו שנאמר (תהלים קו, לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ובמצב כזה חס וריחם עליהם השי"ת להצילם בחפזון (דברים מז, ג), ופירשו בספה"ק (מאור ושמש, פר' שמות עה"פ יאמר ה' ראה וגו') דהכוונה שהושיעם הקב"ה באתערותא דלעילא ולכן היה בחפזון כדי שלא יספיק המקטרג לעורר נגדם שאינם ראויים לגאולה. וכל זה הוא מרחמי הבורא אשר לא יטוש ה' את עמו בכל מצב שיהיו, ובראותו ית"ש גודל הנפילה חס על בניו אהוביו לעורר עליהם רחמים משמי שמי מרום גם בלי פעולה מצדם.

- בהנהגת העולם עפ"י שם הוי"ה אין גבולות של זמן -
 ויתכן לבאר בזה, דהנה לכאן הרי נברא העולם שיהא הכל באופן של תחילה אתערותא דלתתא ורק אח"כ תרד הברכה מלמעלה, וא"כ היאך נפעל דבר

שם הוי"ה לא שייך ענין של מוקדם ומאוחר, והבן. וזה שאמרו במדרש, דתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין וכו', דבוודאי שלא היה שינוי מחשבה, אלא דמיד נקבע שיהא נברא העולם עפ"י דרכי הטבע וכמ"ש 'בראשית ברא אלוקי'ם', דזהו שורת הדין שלא תרד הברכה מלמעלה בלי שיוקדם לכך אתערותא דלתתא דהרי לפי הטבע יש מוקדם ומאוחר, ואמנם כל זה רק כאשר תהיה ההנהגה בבחי' שם אלוקים, אבל כאשר תהיה ההנהגה בשם הוי"ה שהוא כאמור בבחי' למעלה מן הזמן לא יהא ברכת שמים תלוי באתערותא דלתתא, ומיד בהתחלת הבריאה נחקק כי ההנהגה בכל דור ודור תהיה לפי המצב והמציאות באותו דור, והיינו דכאשר יהיו בני' בשפלות ולא יוכלו לקום מעצמם ינהיג השי"ת את עולמו במדה"ר בבחי' שם הוי"ה דלמעלה מן הזמן, וז"ש ביום עשות הוי"ה אלוקים ארץ ושמים, שבשעת הבריאה מיד נקבע ב' הנהגות אלו שיהיו תמיד לפי הדור וכאמור.

- מעם שלא נזכר בתורה היום בחודש שקיבלו בו ישראל התורה -

בהאמור יובן מה שפתח השי"ת בעשרת הדברות, אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, והקשו דלכאוי' היה ראוי יותר לומר אשר בראתיך, אלא דידוע מה שהקשו התוס' (שבת דף פ"ח ע"א ד"ה כפה) מפני מה כפה הקב"ה עליהם את ההר כניגית שאם לא יקבלו את התורה שם יהא קבורתכם, הרי המה אמרו ברצון כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, עי"ש.

ואפ"ל, דהנה בני ישראל בבואם אל הר סיני היו במדריגה גבוהה עד מאד, על ידי שהיו במחיצת משה רבנו ואהרן הכהן והזקנים, ובכוחם נשפע להם התרוממות הנפש והתקרבות להשי"ת בלי ערך עד שהשתוקקו בכל לבם ונפשם לקבל את התורה. אך השי"ת קורא הדורות מראש הביט עד סוף כל הדורות שיבא זמן שלא יהיו צדיקים שיוכלו לרומם את נשמות בני', ולא יהא מי שיחזיק בעדם שיוכלו להתחיל באתערותא דלתתא, ועל כן מיד בעת מתן תורה ריחם השי"ת על עמו לקבוע שגם כאשר ח"ו יהיו במצב שלא יוכלו להתעורר מאליהם, יעוררם

הקב"ה לברו להקדים להם אתערותא דלעילא, ולכן כפה עליהם הקב"ה את ההר, להורות דבוודאי לא יתכן קיום העולם בלי עם בני ישראל, וממילא דגם כאשר לא יאמרו מעצמם נעשה ונשפע לא יאברו ח"ו כי הוא ית' בעצמו ימשיך ההנהגה בשם הוי"ה ב"ה להקדים לעוררם באתעדל"ע.

לכן פתח הקב"ה לומר אנכי הוי"ה אלוקיך שמיד בבריה"ע נקבע שלפעמים תהא ההנהגה בשם הוי"ה בבחי' למעלה מן הזמן שאז לא יצטרכו לאתדל"ת שהרי אין בה מוקדם ומאוחר, והראיה לכך שהרי אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שהיו שם במצב שפל ביותר והשי"ת הוציאם בחפזון בהתעוררות מלמעלה, ועל זה הדרך ינהל השי"ת את עמו שגם כשלא יהיו במדריגה כמו במתן תורה, יעוררם ויקרבם אליו באתדל"ע.

מטעם זה לא נזכר בתורה זמן ויום החודש של חג השבועות כדרך שנזכר בשאר היו"ט. להורות וללמד, ששורשו של קבלת התורה הוא מכח הנהגת שם הוי"ה המורה על העדר חילוקי הזמנים, שבכדי שיוכלו ישראל להתחזק בתורה ובמצוות, זהו רק על ידי שהשי"ת ישנה מסדר קביעות הבריאה, ובהגיע העת להביא אליהם התעוררות מלמעלה, גם כאשר לא הקדימו לכך ההכנה מוקדם.

- העצה להמשיך הנהגת שם הוי"ה ע"י ריבוי צדקה וחסד -

והנה כתב האריה"ק (ליקוטי תורה ישעיה, אות ל"ב) עה"פ (ישעיה לב, יז) והיה מעשה הצדקה שלם, שבקיום מצוות צדקה יש לכוון להשלים שם הוי"ה ב"ה וב"ש, כי הפרוטה מורה על אות יו"ד, וה' אצבעות האדם המה אות ה"א, ופשיטת ידו לעני כנגד אות וי"ו, ואצבעות העני המה אות ה"א האחרונה, נמצא דבנתינת צדקה מיוחד ומשלים שם הוי"ה ב"ה. ועפי"ז פי' החיד"א (נחל קדומים, פר' תרומה) מאה"כ (משלי כב, ב) עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה', כי על ידי שנפגש עשיר ורש במצוות צדקה נתהווה יחוד שם הוי"ה ב"ה על ידי שניהם יחדיו.

כן איתא מצדיקים רמז במשנה בריש מס' שבת (דף ב' ע"א) 'ציאות השבת שתים שהן ארבע, פשט העני את ידו ונתן בעל הבית לתוך ידו' וכו', ולכן נקט התנא

הלשון יציאות השבת, ולא נקט הוצאות השבת, כי הראשי תיבות של יציאות השבת הוא שם י"ה, והורו בזה חז"ל, שעל ידי מעשה הצדקה מבטל הבית לעני נעשה משתים היינו ב' אותיות שהם הוי"ה שהן ארבע שלימות ארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה. שעל ידי הצדקה לעני מתעורר הנהגת שם הוי"ה.

וביותר יבואר עפי"ד מרן אאדמו"ר וצללה"ה (חז"ר פר' מטות תשל"ח) דכתו"ד דהנה י"ב שבטי י"ה המה בסוד י"ב צירופי הוי"ה ב"ה וב"ש, ולכן כאשר מפני חטאינו גלינו מארצנו כאמז"ל (יומא דף ט' ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שנאת חנם, דא גרמא שכביכול אין צירופי הוי"ה בשלימות, שהרי כל אחד מבטל את רעהו, וזה שאמז"ל דאין שמו ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, דכוחו של נתהוה מחמת הפירוד ומחלוקת כמ"ש בכלי יקר עה"פ (שמות יז, ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים אל תקרי ברפידים אלא בפרודים, וכמ"ש על ריב בני ישראל, שהיה ריב ומדון בתוך מחנה ישראל בין איש לרעהו ומכך נגרם שכביכול אין שמו שלם כי ע"י הפירוד אין מתאחדים צירופי הוי"ה, רק כאשר כל ישראל באחדות מתקיים בהם (ישעי' יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה', דעת' בחי' חיבור, דהיינו שיתחברו כל י"ב צירופי הוי"ה יחדיו ואז יאירו וישפיעו שפה ברכה לכל בני ישראל.

ולכן כאשר בני ישראל מרבים בצדקה וחסד ואיש את רעהו יעזורו, בכך מתהוה כח של ציבור שהרי כולם כאיש אחד בלב אחד, וממילא נמשך מזה שיהא ההנהגה שם הוי"ה ב"ה וב"ש, שהרי מקרא מפורש ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, וי"ל דע"ז אמז"ל (דברים טו, י) נתון נתן לו וגו' כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלקיך וגו', כי על ידי הצדקה המורה דבנ"י המה מאוגדים כאחד נמשך שתבא השפע דלעילא מבחי' שם הוי"ה ב"ה, וכאמור.

ובעיי"ז כתב בעל הכלי יקר זי"ע בספרו שפתי דעת (פר' תבוא) שגם היחיד הנותן צדקה יש לו דין רבים, שהרי אמרו (בבא בתרא דף י"א ע"א) כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, נמצא שכשנתן לאחד קיים עולם מלא ונתהווה כאן כח רבים, ועיי"ז מעורר ההנהגה הנ"ל.

ויש לדעת כי אמנם מצוות הצדקה הוא בגשמיות לעזור ולסייע לעני מכספו ורכושו אשר זהו צדקה כפשוטו, ואולם הכרבה יותר מזה הוא במי שאפשר לו לקיים מצות צדקה ברוחניות, כמ"ש רביה"ק הבני יששכר זי"ע (מאמרי אדר, מאמר ב דרוש א) שגדושה יותר זכות הצדקה שנותנים לנשמת באדם, דהיינו שלומד עם הזולת ומקרבו לתורה, עצם זה שמקדיש מזמנו הפרטי לטובת אחרים, ובו בזמן שהוא היה יכול להוסיף ולהרבות בלימוד ושינון מסכתות הש"ס וספרים אחרים, עכ"ז נותן את זמנו לאלו שזקוקים לסיוע, ומלמד תורה לאחרים ומקרבת לה' ולתורתו זהו מעשה צדקה וחסד בדרגה שאין כדוגמתה. ולא בכך בלבד אלא אפי' במילה טובה ובדברי עידוד שמעניק לזולת גם אם אין מוריד ומחסיר מכוחותיו וזמנו כלום גם זה צדקה יקרא וחשוב ביותר הוא, כדאי' בגמ' (בבא בתרא דף ט' ע"ב) דהנותן צדקה מתברך בו' ברכות והמפייסו מתברך בי"א. הרי שניתנה בידינו האפשרות בכל אופן ובכל מצב לכל אדם בלי יוצא מן הכלל לקיים צדקה באופן הנאה והמהודר ביותר.

- ע"י צדקה וחסד נמשך השראת השכינה בישראל - וי"ל דזהו שאמרו נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא וכו', כי באמת לפי הנהגת שם אלוקים שצריך להקדים אתערותא דלתתא, ודאי דקשה הדבר כי ראיתי בני עליה והמה מועטין, ולכן עפ"י הנהגה זו לרוב בנ"א נח להם שלא נבראו, ועז"א ועכשיו שנברא עיקר העבודה הוא שיפשפש במעשיו דהיינו שיתחיל האדם לעשות ולהתעורר באתדל"ת ובכך יעורר שירד השפע מלמעלה. אלא שכדורות השפלים לא יהא שייך כדבר הזה, כי לאו כל אחד זוכה לכך, על כן אמרו דעוד יש עצה טובה שיהא ימשמש במעשיו, ע"ד מה שאחז"ל (ב"מ דף כ"א ע"ב) אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה, רמזו שיהא ממשמש בכיסו ליתן צדקה וחסד בכל שעה, ובכך יעורר הנהגת שם הוי"ה ב"ה שהוא למעלה מן הזמן ובכך יוכל להמשיך אתדל"ע תחילה.

זה שאמרה תורה, וירא אלוקים את כל אשר עשה רצ"ל כאשר יהיו כולם כאחד באחדות ובשלום על ידי מדת הצדקה או אז הנה טוב מאוד, כי אז

ראוי להיות מורה הוראה לישראל להורות להם הדרך ולכו בה, כדי להמשיך התעוררות רחמים מלמעלה. ולכך אמז"ל (ב"ר סג, ב) אין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה, כי אין ראויים להתעוררות מלמעלה לקראת הגאולה אלא על ידי שירכו במדת הצדקה, להמשיך ההנהגה הנ"ל, ואז יעוררם השי"ת מלמעלה דוגמת יציאת מצרים, וזה יקרב גאולתם ופדות נפשם.

- אצל נח בא אתערותא דלעילא גם בלי אתדל"ת בכח הצדקה -

על פי הדברים האלה יל"פ מקראי קודש בפרשתו, דהנה רש"י עה"פ (בראשית ו, ט) את האלוקים התהלך נח, פי' דאצל נח נאמר 'את האלוקים התהלך נח', כי נח היה צריך סעד לתומכו, ואילו אצל אברהם כתיב ביה (שם כד, מ) אשר התהלכתי לפניו וגו'. יראתי בפצותי כי הוא דברים שאין לנו השגה בהם, אך בדרך פטפוטיא דאורייתא י"ל, דהנפק"מ היה כי אברהם אבינו הגיע לדרגה גבוהה כל כך שמעצמו ידע להתעורר לעבוד את השי"ת, וכלשון שנאמר עליו 'אב ידעך מנוער', שהוא מעצמו ידע והכיר את בוראו כדאיתא בחז"ל (עי' נדרים דף ל"ב ע"א), ואחר שעשה פעולה מעצמו זכה לסייעתא דשמיא ונתעורר מלמעלה.

לא כן נח היה צריך סעד לתומכו, שלא הקדים הכנה מעצמו, רק כבר בתחילת דרכו נשפע עליו התעוררות מלמעלה, ועליו נאמר (בראשית ה, כט) זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו, כי תיכף בלידתו ראו עליו שתבא על ידו חיזוק ונחמה לבני דורו, כי צדקתו בא לו באתערותא דלעילא.

ולכן כתבו בספה"ק (תולדות, דברי אמת, יט"ל בשם הרה"ק העט"ז) דנח רומז על השבת שהוא יום מנוחה. וי"ל ע"פ הנודע דהארת השבת הוא בבחי' אתערותא דלעילא דנשפע התעוררות מן השמים גם בלא הכנה והתעוררות מלמטה, וכמו שנאמר (שמות לא, יג) אני ה' מ קדישכם, שהוא כולו באתערותא דלעילא, וזה עצמו היה גם בנח שהאיר עליו השי"ת בהתעוררות משמי מרום.

וע"ז אמה"כ אלה תולדות נח נח, שזכה למדרגותיו בכח אתעדל"ע בבחי' יום השבת, ושלא יתמהו היאך זכה לכך עז"א נח איש צדיק שאחו במדת הצדקה

תהא ההנהגה באופן של למעלה מן הזמן כאמור, לא כן אם האדם הוא נפרד מן הכלל וכל פעולתו הוא באופן פרטי רק לעצמו, עז"א נוח לו לאדם היחיד והבודד, שלא נברא משנברא.

עפי"ז יל"פ מ"ד בגמ' (גיטין דף נ"ח ע"א) ת"ר מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים', ענה אותו תינוק ואמר, 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא הבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו', אמר מובטחני שמורה הוראה בישראל, העבודה איני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עליו, אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל, ע"כ. ולכאוי' איזה רבותא ראה בתינוק בזה שהשלים לו הפסוק בספר ישעי' (ישעי' מב, כד), עד כדי כך שראה בו כעדיו לגאון שיהיה מורה הוראה בישראל.

וי"ל דהנה באותה זמן לאחר החורבן והיו בני"י מושפלים שבורים ורצוצים בהיותם נתונים תחת מלכות רומי הרשעה, והגיעו למצב של יאוש והרמת ידים. על כן שאל רבי יהושע בן חנניה דפשוט ומובן הוא שבמצב כזה אין בכוחם להתחיל באתערותא דלתתא, לפעול ולעשות ולהתעורר מעצמם, אך מי נתן למשיסה יעקב וגו', למה הם נדרסים כל כך ומדוע לא בא אליהם איזה התעוררות מלעילא לרומם קרבן ולהשיבם לאביהם שבשמים.

וע"ז השיב אותו התינוק הלא ה' זו חטאנו לו אך לא די בזה, אלא שגם לא הבו בדרכיו הלך ולא הלכו בדרכיו של הקב"ה, דאחז"ל (סוטה דף י"ד ע"א) עה"פ (דברים כה, ט) והלכת בדרכיו, מה הוא חנון אף אתה חנון וכו', והיינו דאם אמנם לכה"פ היו מרבים בצדקה וחסד איש עם רעהו היה נשך עלינו ההנהגה מבחי' שם הוי"ה שהוא למעלה מן הזמן, וממילא היה אפשר שיהא אתערותא דלעילא תחילה, אולם היות כי לא אבו הלך בדרכיו שאין עוסקין בצדקה, נמשך הנהגת שם אלקים שהוא במשטר הזמן ואין יכול לבא אתדל"ע תחילה. וכאשר שמע רבי יהושע בן חנניה תשובה זו ראה שיש בו דעת גדולים, והבין כי איש כזה

תחילה על האדם לשוב על כל חטאיו ע"ד כי נשני אלוקים את כל עמלי, ע"ד הנאמר ולא ראה עמל בישראל, ורק א"כ נהיה בחי' אפרים כי הפרני אלוקים. וע"ז א"ל יעקב דתינח בדור הגון שייך לתבוע בהם להקדים אתעדל"ת תחילה, לא כן במצב של ואחיו הקמן שיהיו בקטנות המדריגה דאז בהכרח להאיר על בני' באתעדל"ע, וזהו אלה תולדות יעקב יוסף וגו', שיעקב אבינו פעל וקבע כי לעת הצורך יהא הנהגת בני' בבחי' של למעלה מן הזמן ואז השי"ת יקדים לעורר אותנו מלמעלה.

לזה אנו מזכירים מעשה נח בתפילת מוסף בראש השנה בזכרונות, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול וגו', על כן זכרוננו בא לפניך ה' אלוקינו וכו', שאנו מבקשים שיתעורר גם עתה אותו הנהגה כמו שהיה אצל נח, שמן השמים יושפע עלינו אור טהרה ותשובה באתדל"ע.

וזה שדרשו חז"ל (ב"ר כמ, א) עה"פ ויאמר ה' אמחה את האדם אשר על פני האדמה וגו' כי נחמתים כי עשיתים ונח מצא חן, אפי' נח שנשתייר מהן לא היה כדאי אלא שמצא חן בעיני ה', וכ"ה בגמ' סנהדרין (דף ק"ח ע"א), דהרמו בזה שצדקתו

והרבה במעשי חסד עם אנשי דורו, ועי"ז המשיך הנהגת הוי"ה שהוא למעלה מן הזמן, וז"ש את האלוקים התהלך נח שדבק בדרכי הקב"ה מה הוא חנון אף אתה חנון, ועל ידי זה המשיך הנהגה זו.

- דרשו את דורות של נח לגנאי שהיו זקוקים להתעוררות מלעילא -

זה שרמו המסורה אלה תולדות נח, דמעלתו וצדקתו היה כמו"ש אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה"א וגו', דשיתף הקב"ה מדה"ר למדה"ד שלפעמים תהיה ההנהגה בשם הוי"ה שאז תרד שפע האור מלמעלה גם בטרם שיעשו אתעדל"ת, וכל זה לאשר כי אלה תולדות שם, רומזו על שם העצם הוא שם הוי"ה ב"ה שהוא הנהגה למעלה מן הזמן, והסמך עוד אלה תולדות יעקב יוסף, יבואר ע"פ מש"כ רביה"ק משינאווא זי"ע דיעקב ויוסף נחלקו בסדר העבודה אם צריך דייקא להקדים סור מרע קודם לעשה טוב וכלא"ה אי אפשר, או דראוי להקל על בעלי תשובה שיוכלו להקדים בעשה טוב עי"ש. ולהאמור י"ל דיוסף אזל ע"פ עומק הדין שיש סדר זמנים בעולם ולכן צריך להקדים אתעדל"ת תחילה ורק אח"כ יזכו לסיוע ועזר מן השמים, לכך הקדים את מנשה לרמו כי

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

שלוחה בזה קדם ידידינו האבר"ך הנכבד והנעלה, ויהי דו"ד בכל דרכיו משכיל, עסקן נמרץ ומהולל בתשבחות, לבו ער לכל אחד ואחד מסור בלו"נ לכל עניני חצר הקודש צאנז ומוסדותיה, עומד במסירות לשמש בקודש פנימה, ה"ה

הרב אברהם דוד שכטר הי"ו

משב"ק

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב ובעשטו"מ שמחת אירוסי בתו הכלה תחי'

עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש החתן החבר יקותיאל יהודה וינגרטן נ"י בן הרה"ג ר' גדליה שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד

והברכה אחת היא לסבים

הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א - חבר הבד"ץ קרית צאנז נתניה והרה"ח ר' ישי לוינשטיין הי"ו - גבאי בית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ת, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

הנהגה

ג"א אנו מצטרפים: הנהלת מערכת 'בצילא דמהימנותא'

להזכיר לאדם כל מה שנכשל ולא הצליח, ומראה לו כי הכל עלו בתוהו, ובכך מה לו להתאמץ יותר הרי ממילא לא יגדל להיות ת"ח וירא שמים.

עז"א אשר האיש וגו' כי לא כן עשה נח שלא נתפתה לעצת יצרו לומר מה לו להתאמץ יתר על כל בני דורך, ראה איך פני הדור כפני הכלב כולם מושחתים, ומה לך להיות שונה מהם, אולם נח לא אבה לשמוע להם ולא הלך בעצת דורו להיות במחיצתם להתרחק מאת הקב"ה, כי ידע שאם יתעקש ולא יסיר ללכת אחרי הרשעים בסוף ירחמו עליו מן השמים לסייעו באתדל"ע, ועז"א כי אם בתורת הוי"ה חפצו שהקב"ה בעצמו יאיר עליו מלמעלה ואז יזכה ללב מבין, ושוב יהא ובתורתו יהגה יומם ולילה כי מהשי"ת יבא עליו התעוררות להתחזק ולהתאמץ בעבודתו גם כשלא יהא בידו הכח להתחיל באתדל"ת.

ומוסיך המשורר האלקי ללמד האיך זכה נח להמשיך על עצמו הנהגת שם הוי"ה שיזכה לאתדל"ע בלי אתדל"ת מתחילה, ע"ז אמר והיה בעץ שתול על פלגי מים, מים רומז למדת החסד כנודע, אשר פריו יתן בעתו שיעניק משלו לאחרים ולא יחזיק טובה לעצמו, רק מה שלומד ורוכש לעצמו מלמדו גם לאחרים, אז יזכה וכל אשר יעשה יצליח, שיהיה לו סיעתא דשמיא ברוחניות ובגשמיות.

- זכות ריבוי הצדקה בזמננו מעורר רחמי השי"ת לרומם קרן ישראל -

ויש להוסיף בזה עפ"ימ"ש"כ המפ"ד דאע"פ דשכר

וגדולתו של נח היה מחמת שהשי"ת חס עליו להאיר עליו באתדל"ע לסעדו ולרוממו לעבודת השם.

- פיתוי היצה"ר לייאש את האדם שגם אם יתאמץ לא יצליח בעבודת השי"ת -

ומשם בארה להבין דברי המדרש הניצב בריש דברינו, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו', זה נח שלא הלך בעצת דור המבול דור הפלגה ודור אנוש, כאן באים חז"ל ללמד לכל איש מישראל, גם מי שמתבונן בעצמו ועושה חשבון נפשו מה מצבו בעולם ורואה כמה מכשולות וחטאים באו תחת ידו, וגם אחר שכבר החל כמה פעמים לחזור בתשובה וקיבל על עצמו להטיב מעשיו, כעבור זמן קצר שוב הטעה אותו יצרו ונפל ברשתו וכו', וכן כאשר כבר עמל ויגע בתורה אחרי איזה זמן רואה כי אינו מצליח ואינו עושה חיל בתורה, ואינו זוכר את תלמודו, ואפי' להבין מה שלומד אין תמיד עולה לו בניקל, והנה הוא כבר בא בימים הולך ומתבגר בגילו ועדיין לא עלה בידיו מאומה לא בתורה ולא במעשים.

ובראותו כל זאת פותח שער ליצרו הרע שחודר לעמקי ליבו ומנסה לשלוט על רעיונותיו ומחשבותיו עד שמפתהו לומר מה לך להמשיך עוד ולנסות ללמוד ולהבין, עדיף טפי להקל על החיים במעט, לחיות חיי תענוגים ולהתהלך עם אנשי רשע, לבלות במושב הליצים במערותיהם שם מבליים זמנם בהבלי העולם, כדרך שאמר אחר כששמע שאין תשובתו מתקבלת, אמר איזיל ואיתהני בהאי עלמא (חגיגה דף ט"ז ע"א). כי כך הוא דרכו של יצר הרע שמרבה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דנחמתא

מקירוב לבבנו משגרים אנו את תנחומנו הכנים להאי גברא יקירא, צנוע ומעלי, ירא שמים מרבים, נודע בשערים לשם ולתהילה, מחשובי ויקירי אנשי שלומינו בירושלים עיה"ק, ה"ה

הרה"ג ר' יהושע גרוסברגר הי"ו

מפקח רוחני בכולל שומרי החומות

ובניו החשובים והיקרים, מו"מ בתוי"ש

הרה"ג ר' חיים יעקב שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים בב"ב
הרה"ר ישראל הי"ו - ביתר
הרה"ר דוד יצחק הי"ו - ירושלים
הרה"ר יקותיאל יהודה הי"ו - בית שמש

וכל בני המשפחה

היושבים בעמק הבכא

על פטירת רעייתו-אמם מרת גרוסברגר ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ומהרה נזכה שיקויים הכתוב בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעיה מעל כל פנים

על אבותם (מלאכי ג, כד), שכבר יתעורר ליבנו לעבודתו ביתר שאת ויתר עוז.

בעת הזאת רצון הבורא ית"ש הוא לפעול ולעשות למען קידוש שמו ית' ברבים, ומחוייב כל אחד עד כמה שידו מגעת לחזק הדבר ולמנוע חילול שמו ית'. וכ"ז באחדות ובשלום איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. ובזכות זה נזכה להרמת קרן התורה וישראל, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כך ישפיע לנו השי"ת שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, בגוף ובנפש, ותיכף ומיד נזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרב פנחס וידער ר"מ בישיבת היכל התורה.

יום שני פר' לך ו' מרחשון

בערב קיבל מרן שליט"א קהל. אח"כ העניק מרן שליט"א תעודת 'החבר' להבה"ח יצחק דניאל נ"י בן הרה"ח ר' שמואל חיים קראוס מב"ב, על היבחנו בידיעה ברורה על למעלה מ-600 דפי גפ"ת.

יום שלישי פר' לך ז' מרחשון

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יהושע נ"י בן הרב אהרן מרדכי ישראלי משגיח בישיבה"ק (ב"ר יוסף מב"ב, וח"ר נפתלי אלכסנדר שולדינר מפעיה"ק).

יום רביעי פר' לך ח' מרחשון

לפנה"צ הגיע מרן שליט"א לירושלים עיה"ק,

מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ על מצות שבין אדם לחבירו מקבלין שכרם גם בעוה"ז, ומקור הדברים בפיה"מ להרמב"ם סוף מס' פאה, וכן הבטיח הנביא מלאכי (מלאכי ג, י) ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די, שעל ידי שיתנו צדקה ויעזרו זה לזה ישפיע להם השי"ת שפע ברכה עד בלי די גם בעוה"ז. ועל כן על ידי מעשי צדקה וחסד בגשמיות ומכ"ש ברוחניות, זוכים לשכר טוב גם בעוה"ז, והרי עיקר הברכה והטובה אצל בני"ה הוא שיקבלו סיוע מן השמים להאיר את נשמתם באור של מעלה, שיוכה להתקרב אל השי"ת לעובדו בלבב שלם, לכן דייקא ע"י צדקה איש עם רעה ממשיכים בחי' שפע טובה באתדל"ע, והבן.

יעזור השי"ת וישלח לנו עזרו מקודש כי הרי יודע שאנו מצידנו אין לנו הכח להתחיל, ועל כן מבקשים עשה עמנו אתה צדקה והושיענו, בפרט בדורנו שב"ה נתרבה כ"כ מדת הצדקה והחסד, ובכל מקום ובכל פנה בעולם מרבים עם ישראל לעשות צדקה וחסד זה עם זה, ומוזילים מהוגם ומכוחם לכל מאן דבעי בשמחה וברוחב לב, ומעולם לא היה ריבוי כל כך של צדקה כמו שאנו רואים היום, ובוודאי שזכות זה יעורר כח מלמעלה להאיר ליבות בני ישראל לעבודת השי"ת וכבר ישלח השי"ת את אליהו הנביא זכור לטוב והשיב לב אבות על בנים ולב בנים

הצר הקודש צאנו

קרית צאנו נתניה

אוי מה היה לנו

ברגשי כאב וצער, מבכים אנו מרה את פטירתו של היקר שבאדם, צנוע וישר דרך, רב פעלים לתורה ולתעודה, נודע בשערים לשם ולתהלה, פעל ועסק במסירות נאמנה עשרות בשנים למען מוסדות התורה והחסד פעיה"ק,

הרה"ח ר' שמואל מאיר כהן ז"ל

כסא דנחמתא

מקירוב לבבנו משגרים אנו את תנחומנו הכנים, לאישים הנכבדים, נודעים בשערים לשם ולתהלה, ה"ה אחיו הרה"ח ר' פנחס כהן הי"ו אב"י פעיה"ק

ובניו הרה"ח ר' שלמה יואל הי"ו - בבית שמש הרה"ג ר' אביגדור יהודה שליט"א - ירושלים

הרה"ח ר' אשר הי"ו - פעיה"ק הרה"ח ר' צבי הי"ו - ירושלים

הרה"ח ר' אברהם דוב הי"ו - פעיה"ק והר"ר שמחה בונם הי"ו - פעיה"ק

וכל בני המשפחה החשובה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ומהרה נזכה שיקויים הכתוב בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים

והצדיק הבל אשר שעה ה' אל מנחתו לא נשאר לו שם ושארית בעוה"ז, וא"כ מה היה לו מצדקתו ומנחתו, וזה מורה לנו כי אין תכלית האדם חיי העולם הזה והבליו, ומה שדרך רשעים צלחה אין ראיה כי חפץ ה' בם ובמעשיהם, אלא זהו על מנת להאבידם עדי עד. העיקר זה חיי נצח... רוכב ערכות שש ושמח בכוא אליו נפש נקי וצדיק... וניחמם מרן שליט"א בדברי תנחומים, וחזר לקרית צאנו.

בערב קיבל מרן שליט"א קצת קהל. אחר תפילת מעריב יצא מרן שליט"א לקידוש לבנה. בסיום עברו הקהל לברכת א גוט חודש. אח"כ נערך שמחת הווארט של החתן הבה"ח החבר יקותיאל יהודה נ"י בן הרה"ג ר' גדליה וינגרטן שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד (ב"ר הערשל ז"ל), ע"ב המשב"ק המסור הרב אברהם דוד שכטר שליט"א (בן הג"ר יצחק שמואל שליט"א דינא רבא דקהלתנו הק' ורא"כ ש"ס במרכז התורה, וח"ר ישי לוינשטיין מגבאי בית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן בב"ב).

לניחום אבלים אצל הרה"ג ר' יהושע גרוסברגר שליט"א ובניו הרה"ג ר' חיים יעקב שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, הר"ר דוד יצחק מירושלים, הר"ר ישראל מביתר, הר"ר מרדכי מב"ב, והר"ר יקותיאל יהודה מירושלים, היושבים שבעה על פטירת רעייתו - אמם ע"ה.

בעלה הרה"ג ר' יהושע האריך לספר על היראת שמים המופלגת שראו אצלה כל השנים, על גדלותה ועל צניעותה הגדולה, על קבלת הייסורים באהבה ובדומיה. על תפילותיה הארוכות בדמעות שליש בכל שנותיה ועל מסירותה עבור בעלה ובניה בכל הענינים וכו'.

ואמר **מרן שליט"א**: החתם סופר (פרשת בראשית, ד"ה וישע ה') כתב דבר נורא אודות שאין תכלית האדם בעולם הזה, וביאר הענין של הריגת הבל ע"י קין, שבתחילת הבריאה נתן הקב"ה מקום להורות דרכיו, כי הוא שעה אל קרבנו של הבל, ועכ"ז נתבונן מה היה לו התכלית מזה כאשר לימים אחדים נהרג, ואילו זה אשר לא שעה ה' אל מנחתו הרגו ונמלט עד ז' דורות וראה בני בניו לאלפים ורבבות בוני עיירות ומדינות,

בחצרות קדשינו

בשנת תר"ל, ה"ה הרה"ג ר' משה אהרן רייכמן זצ"ל אב"ד נעווטאניץ ובעמח"ס 'ארץ חמדה' שעלה לארה"ק בשנת תרכ"ה, יחד עם בנו הרה"ג ר' ברוך ז"ל והתייש בו בצפת"ו על פי הוראת קדשו של מרנא הדברי חיים זיע"א, ובנו-נכדו הרה"ח ר' בן ציון משה רייכמן ז"ל שנולד בצפת, שם גרו עד שנת תרע"ח. מעמד כתיבת האותיות התקיים בביתו נאוה קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ביום אסרו חג הסוכות, במהלכו כתב מרן שליט"א אות בספר התורה, ערך שולחן לחיים ואיחל בקדשו לבני המשפחה.

בהמשך התקיים המעמד בבית הרה"ג רבי יחזקאל שרגא שימון שליט"א, דומו"צ בית מדרשנו שפע חיים בעיה"ק צפת, שם נתכבדו רבני וחשובי בני קהילתנו עם בני המשפחה, לכתוב ולהשלים אותיות

מעמד הכנסת ספר תורה לבית מדרשנו העתיק בעיה"ק צפת בראשות הגה"צ אב"ד קרית צאנו טבריה שליט"א נדבת משפחת רייכמן הי"ו - לע"נ הוריהם הנכבדים ע"ה

במעמד מלא רגשי-עוז ותעצומות קדושה, בראשות הגה"צ אב"ד קרית צאנו טבריה שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, וברוב עם כל בני קהילתנו הק' בעיה"ק צפת, הוכנס ספר תורה מפואר לבית המדרש 'דברי חיים' צאנזער קלויז בעיה"ק צפת תובב"א, שנכתב על-ידי בני משפחת רייכמן הי"ו, לע"נ הרה"ח ר' יחזקאל אלימלך ז"ל מזקני וחשובי אנ"ש בני ברק וזוג' מרת צפורה בילא ע"ה, ולע"נ האשה החשובה מרת רחל נאגל ע"ה. בני המשפחה בחרו להכניס את ספר התורה לבית המדרש העתיק, מקום בו התפללו אבותיהם - זקניהם מאז יסוד ביהמ"ד

חצר הקודש צאנו

קרית צאנו נתניה

ברכת מזל טבא

שלוחה בזה, קדם האי גברא רבא, מרביץ תורה והוראה, מורה ודאין, לן בעומקה של הלכה, תל תלפיות, ה"ה

הגאון רבי מרדכי הכהן לוינשטיין שליט"א

דומו"צ דקרייתינו הק' וראש כולל הל' שבת במרכז התורה לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת אירוסית בתו הכלה תחי' עב"ג החתן המצויין המו"מ בתו"ש החבר יעקב שרגא שנק נ"י בן הרב צבי שנק הי"ו אב"י באלעד

מרביץ תורה ויראה ומחשובי קהילתנו הק' באלעד

והברכה אחת היא לסבים הדגולים

הרה"ח ר' ישי הכהן לוינשטיין הי"ו - בני ברק

והרה"ח ר' אהרן הרשקוביץ הי"ו - רחובות

הרה"ח ר' יואל שנק הי"ו - פעיה"ק

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

במלאכה להצלחת המעמד.

ביקור הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א

ודרשת פתיחת הזמן בכולל 'מבצר התורה' בעיה"ק טבריה

בליל ששי פר' נח העעל"ט הופיע הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א לביקור חיזוק בקרב בני קהילתנו הק' בקרית צאנז טבריה.

בהגיעו לשערי בית מדרשנו שם המתינו אברכי כולל 'מבצר התורה' יחד עם שאר בני הקהילה הקובעים עתים לתורה, עם הגיעו נשא האורח שליט"א דברי חיזוק לרגל התחלת הזמן והשנה החדשה.

במשך שעה ארוכה ריתק את הקהל באמרותיו השזורים בחן ומתובל בסיפורי צדיקים, ובענייני פרשת השבוע. בהמשך דבריו חיזק לבב המייחלים לה' ללכת ולהתחזק מכל נסיונות התקופה והזמן לאורם של רבוה"ק.

בסיום דבריו ערך 'לחיים' ואיחל רוב ברכות לסייעתא דשמיא לאחיו המרא דאתרא הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, להדמו"צ הגר"ז וקסברגר שליט"א ולכל הקהל.

אחר ניגוני התעוררות בשבת אחים ניגשו האברכים להודות על דבריו החמים והמעודדים. עם סיום ביקורו רב הרושם, בו לא הסתיר התפעלותו מהתרחבות והתפתחות קהילתנו הק' ומוסדותיה באיכות ובכמות, אי חל נרגשות לעסקני הקהילה לרוב הצלחה בכל מעשי ידיהם כל הימים.

בשורה משמחת

'שיעורי עונג שבת' בעניני הפרשה והמועדים בקול צאנז

בשורה טובה לאלפי השומעים והמאזינים במערכת 'קול צאנז', החל מתחילת סדר בראשית, יושמע מידי שבוע בשבוע שיעור מיוחד - לעונג שבת, לרומם ולפאר את שולחן השבת בשמחה, על ידי תוכן השיעור לא ירצו הילדים לקום מעם שולחן השבת, אלא ישבו סביב לשולחן מתוך הנאה ועונג שבת אמיתי. בשיעור יימסרו דברים מרתקים ומפליאים בפרשת השבוע, בשילוב סיפורי הוד ופנינים יקרים מצדיקי הדורות ומרבותינו לדורותיהם זי"ע, ומיבדלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

השיעור נמסר ע"י הרה"ג ר' דוד נתנאל שווארץ שליט"א מאשדוד מח"ס 'יד המשפט', שכבר זכה למסור במשך רבות בשנים במערכת 'קול צאנז', שיעורים בעניני עבודת השי"ת הנלמדים מפרשת השבוע והמועדים.

השיעורים יעלו בשלוחה 1 מדי שבוע עד יום חמישי, כמו כן ניתן לשמוע את השיעורים בשלוחה הקבועה של דרשות הגרד"נ שווארץ, שלוחה 2-1-5. שמעו ותחי נפשכם.

בספר התורה. משם יצאה התהלוכה ברוב פאר והדר, בהמון עם חוגג ובלווי תזמורת לעבר בית מדרשנו בעיר העתיקה.

ניחוח הוד קדומים חפף על פני המשתתפים, עת נעו בריקודי קודש מלאי עוז בסמטאות העיר העתיקה, אל עבר מקום נורא הצאנזער קלויז שנתייסד בפקודת קדשו של מרנא הדברי חיים זי"ע"א לפני כמאה וחמישים שנה. מרגע לרגע גברו פרצי השמחה וההתרגשות, כאשר כולם זוכים לאחוז הספר תורה תחת החופה ולרקוד לכבודו.

עם הגיע התהלוכה לבית מדרשנו הכניס הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א את ספר התורה להיכל בית המדרש, וכמו נעו אמות הסיפים וכותלי בית המדרש לקול השירה אדירה מפי בני חבורת המזמרים של חצר קדשנו ופרצי השמחה של המוני המשתתפים. במשך זמן רב רקדו בעוז כל בני קהילתנו בצפת עם בגדי שבת, מאוגדים יחדיו כבני משפחה אחת לכבוד קוב"ה אורייתא וישראל.

שיא המעמד היה עת נטל הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א את ספר התורה בזרועותיו ורקד עמו והכניסו לארון הקודש העתיק, לקול שירה אדירה 'שאו שערים ראשיכם' ואמירת פרק כ"ד בתהילים 'לדוד מזמור וגו'.

לאחר תפילת מעריב נערכה סעודת המצוה באולם בעיר, בה השתתפו בני המשפחה ובני קהילתנו. במהלכה נשאו דברי תורה וברכה הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רבה של קהילתנו הק' בצפת, בדבריו עמד על כך שזהו הספר תורה הראשון שהוכנס לבית מדרשנו שנכתב על פי הוראותיו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע"א. עוד הזכיר את אבות המשפחה שהתפללו בבית מדרשנו.

כמו-כן נשא דברי תורה וברכה הרה"ג רבי יחזקאל שרגא שימון שליט"א, אדמו"צ בית מדרשנו שפע חיים בדרום העיר, בדבריו התייחס בשבח בית מדרשנו העתיק שהוא היסוד שזכה ונושא פירות בדמות בית המדרש החדש בדרום העיר. כמו כן נשאו דברים בשם המשפחה, הרה"ח ר' אפרים רייכמן מב"ב והרה"ח ר' דוד הולצמן מביתר.

ברוב קשב נשמע משאו של אורח הכבוד הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, בפתח דבריו הביא את ברכת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א למעמד, וכן התייחס לזכרו של הרה"ח ר' יחזקאל אלימלך ז"ל מזקני וחשובי אנ"ש בני ברק על שמו נכתב ספר תורה, תוך שקישר בפרפראות מתוקים לפרשת השבוע ולעניני דיומא. כן הרחיב בשבח בני קהילתנו הק' בצפת על היותם אגודים כבני משפחה אחת. בריקודי שמחה הסתיים המעמד, כשהכל שחים על הרגעים הנעלים מלא רגש ושמחה שחוו במהלך המעמד כולו. דברי שבח ותודה ניתנו לגבאי ביהמ"ד הרה"ח ר' ברוך קליין הי"ו ואיתו עמו כל העושים

גלין זה נודב

לע"נ הרבני המפואר

מהחסידי הראשונים מדור קמאי, חסיד בכל ישותו,

תהלוכותיו והנהגותיו,

דמות מופת של דבקות בצדיקים

הרה"ח ר' שמואל רפאל ז"ל

בן הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל רייך

נלב"ע

ט"ז חשון תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הרה"ג ר' חיים לייב רובינשטיין שליט"א
רב שכונת רמת ד' בבית שמש

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט
שפחת אירוסי הבן
הבה"ח המו"מ בתוי"ש
כפר שמואל אלכסנדר נ"י
עב"ג הכלה תחי'

ובברכת מזל טוב
לחותנו הגה"צ רבי חיים צבי שפירא שליט"א
ראב"ד מחזיקי הדת ורב שכונת רמת אהרן בב"ב

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הרה"ח ר' חיים גרשון לידר הי"ו
אב"י בירושלים

לעילוי נשמות
אביו הרה"ח ר' לוי יצחק
בן הרה"ח ר' שלמה זלמן ז"ל
נלב"ע י' חשוון תשמ"ח

זקינו הרה"ח ר' שלמה זלמן
בן הרה"ח ר' פרדכי ז"ל
נלב"ע י' חשוון תש"ח

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הרה"ח ר' אברהם רייך הי"ו
ראש הקהל דקהלתנו הק' בלייקווד

לרגל השפחות השרויות במעונו במז"ט
שפחת הולדת הנכדות תחי'

בת לבנו הר"ר יקותיאל יהודה הי"ו
אב"י בבארא פארק

ובת לבנו הר"ר יחזקאל הי"ו
אב"י בלייקווד

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הרה"ג ר' משה מאיר אורנשטיין שליט"א
פרבני אנ"ש בבארא פארק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט
שפחת אירוסי הבן
הבה"ח המו"מ בתוי"ש
כפר אברהם נ"י
עב"ג הכלה תחי'

בת הרה"ג ר' מאיר אהרן פרידמן שליט"א

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הר"ר מרדכי דוד מאיר אקרמן הי"ו
אב"י פעיה"ק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט
שפחת הולדת הבן אלימלך נ"י
והכנסתו בבריתו של אאע"ה

ובברכת מזל טוב
לאביו הרה"ח ר' אריה יקותיאל הי"ו - פעיה"ק
לחותנו הרה"ח ר' אלישע אהרן באנדא הי"ו - פעיה"ק
ולזקיניו, הרה"ח ר' יעקב משה יולנו הי"ו - פעיה"ק
והרה"ח ר' שרגא איצקוביץ הי"ו - פעיה"ק

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידינו הנכבד והנעלה, יקר שבערוכין
הר"ר יחזקאל דוד שווארץ שליט"א
אב"י בווייליאמסבורג

לרגל השפחה השרויה במעונו
שפחת הכנס בנו הינו"ח
כפר מאיר נ"י לנועם עול תורה ומצוות
במזל טוב ובשעטומי"צ

ובברכת מזל טוב
לאביו הדומ"צ הגאון רבי ברוך שליט"א
רב ביהמ"ד קהל חסידים במאנסי

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה